श्रीगणेशाय नमः॥ ॥ ॐ नमो सद्गुरु विश्वरूपा विश्वासबाह्य तू चित्स्वरूपा तुझे निर्धारिता रूपा तु
अरूपरूपा अव्यय १ चेहरांचे सावेव नावे ते तुज अरूपाचे अव्यव जीवशीवहे तुझी माव अद्वयवैभव पै तुझे
२ घृत थिजले दिसे साकार घृतपणे ते निराकार तैसा तु अव्यय अक्षर जगदाकार भाससी ३ दिसावले जे
दीसे जग नीर्धारिता तुझे आंग आंग पाहता तु अनंग अनंगाचा मार्ग तुज माजी नाही ४ देखीजे ते तू न हसी
नेके ते चित्त होसी होणे न होणे नाही तुजपासी ऐसा तु जगद्गुरू ५ शब्द तुज हुनियाद्दी तु शब्दसबाह्य अंतरि
बोलका तु चराचरि वेद शास्त्री तु वक्ता ६ उसापासोनि गोडी दिसे उसा सबाह्य गोडीचि आसे गोडीयमाजी उस
नसे वेदासी तुज तैसे सौजन्य ७ वेदाचा वक्ता तुचि होसी वेदि प्रतिपादिजे तु त्यासी तेरवी वेदासी न कळसी
निःशब्दवासी गुरुराया ८ जेवि का अनुहत ध्वनि असे ध्वनिमात्र मिळुनि अनुहात वाजविजे जनि ऐसे ना
ही कोणी वाजंत्र ९ तेवि तु वेदाचा वक्ता सकळ शास्त्र युक्तिदाता परि वेद शास्त्र समता तुज तत्वता न बोलवे १०
म्हणौनि तु केवळ निःशब्द तव निःशब्द आणि सशब्द हाही मायीक अनुवाद तु एवंविध न कळसी ११ तु न क
ळसी तत्वता ऐसीया युक्तीचा तुचि ज्ञाता ज्ञाताचि जव स्यापु जाता तव अज्ञानता असेना १२ जेथ अज्ञानता नाही
तेथे ज्ञातेपण कैचे कैचे काई हो का मुख्य त्वे नोवरि नाही तै नोवरा पाही म्हणे कोण १३ तु ज्ञाता ना अज्ञाता तु बो
लता ना न बोलता तु बहुनादे कुलता तुझी अलक्षता लक्षेणा १४ तु निःशब्द निर्विकार तु निर्गुण निरहंकार
हे ही म्हणता पडे विचार तु जगदाकार जगदात्मा १५ जगदाकारे तु प्रसीद्ध तेथ कोणाचे कोण बाधे द्वंद्व परनाही
मा परापराध अतिविरूध्ध कोणासी १६ यापरि सद्गुरूनाथा तुझे चरणी द्वंद्व समता तेणे समसाम्ये निजकथा
श्रीभागवताचा लवीसी १७ तेचि श्रीभागवति बाविसाव्या आध्यांति उद्धवे पुसिले निजशांति द्वंद्वसामासीउ
पावी १८ उद्धवे प्रश्न केला वाड जेणे अज्ञानाचि पुरे चाड तो श्रीशुकासी लागला गोड तेणे पुरे कोडपरिक्षीति
चे १९ ऐकोनि उद्धवाचि प्रश्नोक्ति शुकसुखावला आनंदस्फुर्ति तो म्हणे सावध परिक्षीति तुष्टला श्रीपति उद्धवासी
२०

भा०॥

ब्रह्मज्ञानाचि निर्वाणस्थीति तेजाणपामुख्यत्वे शांति तेउद्धवेपुसीली अतिप्रीति तेणेश्रीपतिसंतोषला २१ तेशांतिआणि
मे निरोति सांगलचौआध्यायाप्रति ऐकरोयापरिक्षीति तेंतुजप्रतिसांगेण २२ ऐकेपांडवदीपकुळेकौं तुशांतिसीअ
तिनिका निजात्मसुखासाधकु २३ साधावयाब्रह्मप्राप्ती तुयकोदकश्रवणार्थी यालागींशांतिआणिनिरोति ऐ
कतुजप्रतिसांगेन २४ तेविसावेआध्याईनिरूपण दुर्जनिक्षोभविलेमन सामनासीयेक्षमापूर्ण तेचिश्रीकृष्णसां
गेल २५ शिक्षगीतसंरक्षण तेमनोमयजयाचेकारण प्रकृतिजयाचेनिरूपण सांगेलसपूर्णचोविसावा २६
विधवि सांगोनित्रिगुण लक्षविलक्षनिजानिर्गुण द्वेगुणजयाचेनिरूपण सुलक्षणपंचविसावा २७ सविसावाआध्या
वायथ तोधडधडीतविरक्त सांगेनियारैलगीत स्त्रीयादिसमरतविषयत्यागु २८ गुणविषयप्रकृतिमन याच
हुचेसमाधान चहुआध्याईविषद्जाण स्वमुखेश्रीकृष्णसांगेल २९ यापरिपरीक्षीतिसजाण करोनियासावधा
न करोनियासावधान श्रीशुकयोगींद्रआपण कथालक्षणनिरूपी॥३०॥श्लोक॥ ॥बादरायणिउवाच
॥ सएवमाशंसीतउद्धवेनभागवतमुख्येनदशार्हमुख्यः॥ सभाजयनृभृत्यवचोमुकुंदस्तमावभाषेश्रवणीय
वीर्यः॥१॥ ॥टीका॥शुकह्मणेपरिक्षिती एकोनिउद्धवाचीविनंती वचनेंसंतोषलाश्री
पती तेउद्धवाप्रतीसंबोधी ३१ कोटिजन्मांतींकेवळ द्विजत्वपाविसकुळ हेंमहापुण्याचे नि
जफळ तेचिनिष्फळहरिभक्तिविणे ३२ सदासफळआंब्याचारुख त्यावरिउपजेकावरुख तोसफळीही
निष्फळदेख तैसेउत्तमलोकविणभजने ३३ तेस्थीतिनाहीउद्धवापासी उत्तमजन्मयादवांसी वेसभा
सदताआलीयाहातासी श्रीमदासीभुलेचिना ३४ जालीयाहीराज्यासंपती जोविसबेनाभगवद्भक्ति भा
गवतमुख्यत्वाचिप्राप्ती त्यासीस्वनिश्चीतिमाहाराजा ३५ सगुणसुंदरप्रतिव्रता अनुकुळमिळालीयाकां
ता जोविसंबनाभगवत्पथा भागवतमुख्यतात्यानांव ३६ इहींगुणीअतियुक्त विवेकेसीअतिविरक्त श्री
कृष्णाचरणीअनुरक्त मुख्यभागवतउद्धउ ३७ वयेधनेजेष्ठपण तेश्रेष्ठत्वअतिगौण भगवत्प्राप्तीतेश्रेष्ठ
जाण तेणेभाग्यपरिपूर्णउद्धउ ३८ जोश्रीकृष्णाचाविश्वासी कृष्णएकांतकरिजासी गुह्यज्ञानसांगेज्यापासी

त्याच्या भाग्यासी केवि वानु ३९ परब्रह्म जो गा साक्षात जे उद्धवास म्हणे हरि गात त्याचा बोला जीव
तंत भाग्य भगवंत तो यक ४० उद्धव भाग्य वाणिता वाणित शुक स्वात्मास ह्रदित स्वानंदे वोसंडला तेथे
देखा तटस्थ महसुखे ४१ उद्धव भाग्याचा उद्रेक सांगता वोसंडला श्रीशुक तेदेखोनि कुरुनायक जाहाला
अत्यंतिक विस्मीत ४२ ज्याचे निज भाग्य सांगता श्रीशुकासी होनसे आवस्था उद्धव भाग्याचा सर्वथा
मज ही नकळता मानला ४३ तव शुक म्हणे रायासी परम भाग्य ते उद्धवासी तेणे विनवितां हृषीकेशी वचन
मात्रे सी तुष्टला ४४ उद्धवा सशांति चि चाड तो प्रश्न श्रीकृष्णासी झाला गोड त्याचे पुरवावया कोड निरूपण
गोड सांगेल ४५ परम शांतिचा अधीकारि तू चि एक निजनिर्धारि ऐसे उद्धव प्रेम पुरस्कारि शांति श्रीहरि सां
गत ॥ ४६ ॥ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ बार्हस्पत्य स वै नात्र साधवे दुर्जनेरितैः ॥ दुरुक्तैर्भिन्नमा
मानं यः समाधातुमीश्वरं ॥ २ ॥ ॥ टीका ॥ उद्धवा तुजे बोलीलासी मी हीसत्य मानी त्यासी दुर्जने केले अ
पमानेसी साहावया कोणा शांति नाही ४७ देव पादुका वाहति शिरसी मुख्य इंद्र लागे ज्याच्या पायासी अ
ष्टमहासीद्धी जाच्या दासी ब्रह्मज्ञान ज्यापासी वचनां कीत ४८ ऐसा देवगुरु बृहस्पति त्याचा शीष्य तू वि वे
क मूर्ति पा ता गी शांति त्या साधक युक्ति तु चि निश्चीति जाणसी ४९ शांति आकळावया उद्धवासी आदरु सका
रिहृषीकेशी अनुमोदनु निया च्या बोलासी शुद्ध शांति सी हरि सांगे ५० निंदा अवज्ञा हेळण दुर्जनी केलीया
अपमान हे साहतो ईश्वर जाण निजबोध पूर्ण तो मद्रूप ५१ ज्यासी सर्व भूति निजात्मता दृढ बाणली से
त त्वता तोचि दुर्जनाचिया घाता साहे सर्वथा यथा सुखे ५२ जो स्वयंहोय आवघे जन त्यासी लागता उपद्र
व अनेग उठे ना क्रोधाचि लगबग साहे अनुद्वेग यथा सुखे ५३ बिजा मी लागता निजकर नुठी क्रोध दुवा
चा उद्गार निजात्मा जो दखचराचर शांति त्याचे स्वयं रिघे ५४ उद्धवा ऐसा जासी निजबोधू त्यासी म्हणी
जे सत्य साधू तो चि साहे पराचा आपराधू शांतिशुद्धू तो यक ५५ नेणोनियां निजबोधाते इतर जे सज्ञान

झाले तेनसाहातिद्वंद्धाते एकतुतसोगेन॥५६॥ श्लोक॥ नतथातप्यतविधपुमान्बाणैः सुमर्मगैः॥
यथातुदंतिमर्मस्थोह्यसतांपुरुषेषवः॥३॥ ॥टीका॥ तिख्याचेअतितिखबान जेणेघायहोतिविकळ
प्राण त्याचेदुर्जनाचेवाग्बाण अधिकजाणरूपति ५७ लोहाचेबाणजेथलागति तेचिअंगेवेधीतहोति
परिवाग्बाणाचिअधीकशक्ति घायभेदितिपूर्वज ५८ लोहबाणाचेलागल्याघाये तेपानपल्यावेधाजाये
परिवाग्बाणरूपल्यापाहे तेशैल्यराहेजन्मांत ५९ वर्मस्पर्शीचेवासेटजाण विंधितानिर्दयेवाग्बाण तेणे
भेदिताचिअंतःकर्ण सर्वांगीजाणभडकाउठि ६० दुर्जनाचियादुरुक्ती अपमानाचिउद्धति साहावावयाला
गीश्रीशांति नकेनिश्चीतिग्रासति ६१ ऐसीयारितियथाचिंत उद्धवाचेमनोगत संरक्षुनिश्रीकृष्णाना
थ शांति।चानिजार्थसांगोपाहे ६२ पूर्वीसांगीतलेनिजशांतिसी वेगीसाधीलणेउद्धवासी तेअटक
वाटेलसारी अतिसंकोच्यारीपावले ६३ होतउद्धवाचेमानसी हेशांतिअसाध्यसर्वांसी हेजाणोनियाह्रृषि
केशी सांगेइतिहाससीभिक्षुगीत॥६४॥ श्लोक॥ कथयंतिमहत्पुण्यमितिहासमिहोद्धव॥ तमहंवर्णयि
ष्यामिनिबोधसुसमाहितः॥४॥ ॥टीका॥ ॥ अवशांतिशोभाचेचिमूळ श्लोकावयातकाळ इति
हासगंगोकेवळ अतिनिर्मळदृष्टांतोक्ति ६५ श्रीकृष्णवदनब्रह्मादि श्रीभागवतओवदुबरि जन्मलीशांतिगोदाव
री निजमूळाकारिनिर्मळ ६६ तेगुप्तबोधनारदासी उद्धवगंगाद्वारीव्यासोक्ति तेचिशुकस्वकुशावर्ती प्रग
टेप्लववचितिपवित्रपणे ६७ तेयापवित्रवोघाचिगति श्रद्धा एकसमरसेभक्ति त्याचीअरुणावरुणासरस्वति हेसं
गमप्रातीजेथहोय ६८ तेणेशांतिगंगेचीस्थिति भरूनिउथळेअतिउन्नती तेथश्रवणार्थीबुडीदेति तेपवित्रहोति
निजक्षमा ६९ तेशांतिगंगाअतिवीख्यात उद्धवकरावयापुनित प्रगटकरिश्रीकृष्णनाथ भिक्षुगीतविन्यासे॥
॥७०॥ ॥श्लोक॥ ॥ केनचिद्भिक्षुणागीतंपरिभूतेनदुर्जनैः॥ स्मरताधृतियुक्तेनविपाकंनिजकर्म
णां॥५॥ ॥टीका॥ उद्धवाकोणिएकसंन्यासी दुर्जनिउपद्रविताल्यासी ह्मणेक्षेवाहोयदुष्टकर्मासी यणेसंतोषमा
नसीक्षमावंत ७१ आपुलेआंगीचेमळ पुढिलीशाळीतासकळ जोक्रोधसिकरितबमळ तोमूर्खकेवळआत्मघाति

लोक म्हणति ज्यासी दुर्जन सन्यासी म्हणे ते मासि स्वजन मासे दोषाचे निर्दळण याचेनि धर्म जाण होति ७३ सन्मुख
कोणि निंदा करिति तणे अत्यंत सद्भाव चित्ति म्हणे तुम्हि माझीं पापें पापाचीनीवृत्ति सहजें होय ७४ ऐसनि विवेके
तत्वता शांतिसी ढळोने दो सर्वथा चढोनि निजधर्याचि माथा गायीली गाथा ते ऐक ७५ उद्धवासी म्हणे श्रीकृष्णनाथ
ये आर्थी होर सार्चीत अतिलोभी नो अति विरक्त साल्याते वर्तात सांगेन ॥७६॥ ॥श्लोक॥ अवंतिषु द्विज: कश्चि
दासी दासीदाढ्यतम: श्रिया ॥ वार्ता वृत्ति: कदर्यस्तु कामी लुब्धो ऽति कोपन: ॥ ६ ॥ ॥टीका॥ माळविदेशी अंव
तिनगरि तेथ ब्राम्हण वसे गृहद्वारि कृषिवाणि व्यवहारि जीविका करि निरंतर ७७ गाढी धन धान्य समृद्धी अमर्या
द द्रव्यसीद्धी परि अतिशय कृपण बुद्धी पोटाही नीशुद्धी न खाय ७८ पोटा सदा खायका दान्न तेही नाही उदरपूर्ण तेथ
स्त्रीपुत्रादि दासीजन जठर तर्पण न पावती ७९ न करि नित्य नैमित्य स्वप्नीं नेणे धर्मकृत्य देवधर्म आथिति तेथ सदा जा
तपराङ्मुख ८० कवडी एक लाभ पाहे ते मातापित्याचे श्राद्ध आहे ते सांडुनि अंत्यजगृहा जाये न मनि भय स्वधर्माचे ८१
मी उत्तम हा हीन वर्ण हे धन लोभें गेली आटवण हातायेता देखोनि धन स्विकारि अन्त्यपतिताचे ८२ धनकामासाठि
देख न मनि पाप महादोख कवडीच्या लोभे केला मूर्ख नाठवे नरक महापातु ८३ यापरि तो कर्मभ्रष्ठ अकर्म करि क्रीया
नष्ठ जे अति वंचक महषट केवळ नष्ठ धनलोभी ८४ त्या धनलोभाचा आवरोधु होता देखोनि खवळे क्रोधु गोहत्या
दि ब्रह्मवधू करावया सीद्ध सर्वथ होय ८५ धनकामी क्रोधाची वस्ती घना पापे असति धनलोभी ज्याचि स्थीति कदर्यु
ऐसि त्यानाव ८६ ऐसे धन साचिले फाडोवाडे त्याचा ही व्ययो जे करणे पडे ते प्राणांत चियेउनि पडे विचार पुढे असेना
८७ वान्नदाचे गाली चे चणे हाता न येति जीव प्राणे तैसा द्रव्याचा व्ययो कारणे तेचि स्मरण कदर्या ॥८८॥ ॥श्लोक॥ ॥
ज्ञातयो ऽतिथयस्तस्य वाङ्मात्रेणापि नार्चिता: ॥ शून्यावसथ आत्मापि काले कामैरनर्चित: ॥ ७ ॥ ॥टीका॥
घरिचा भातु वेचेल काही यालागी वैश्वदेव करणे नाही तेथ अथिति अत्तीया पाही कोण समई कोण पुजी ८९
अथीति अलीया जाण ऐसे वालवील आपण जे वचन मात्रे जाति प्राण त्यासी मागे कोण अन्नोदक ९० देखो
निसत्याची घरासी ब्रह्मच्यारि नित्य उदासी अशास्य जीलीस त्यासी जैविराज हेसी गोमय ९१ भीकारि सोडी

ते त्याचे घर अतिथी डावलीले निरंतर पाहुणा दुरि पाहे विढार नीरासीत सम सर्वदा ९२ दारा न ये कोरान्य कर
घर सांडुनि गेले उंदिर काउळी वोसंडीले ते घर चिडयासा चारन मिळे दाना ९३ मुग्यासी पडे नित्य लघन तिलीध
रिले बिढार आण पोटे न खाय जो आपण तेथ कथा कोणई तराची ९४ अत्यंत भूक लागल्यापोटी चणे हीन खाय
जगजेठि तेथ कायसे थकाचि गोठी कावली पोटि स्त्री पुत्र ९५ जेवमन घडे त्यासी तें करि फळहारासी अधिक वे
चु कोण सोसी याल्लागी उपवासी स्वये पडे ९६ तेथ कैचा गुरूचा सन्मान कैचा धर्म गोत्र भोजन याही जावायाचा
मान धनलोभी जाण कदा न करि ९७ ऋतुकाळी फळे येति पूर्ण त्यासी दृष्टी भेटि हाटि जाण परि जीव्हेसी आली गण
प्राणांति आपण होणेदि ९८ मातेचे स्तनपान सेविले ते विशेष रस माचारवीले पुढे दुध चिवळीले घृत धरिले धन
लोभ ९९ रसरसनेचे माहिर तेणे विण तें गा दली थोर धनलोभ अति निष्ठुर करितां करैकर भेटों नेदि १००
मुळकी अति वस्त्रे जीर्ण मस्तक सदा चामलीन मुखी वास निघति जाण स्वनी ही पान न खाय १ सन वार दिवाळी दस
रा ते जुने जो धडे धाडी घरा अन्नेविण परिले कुरा कदर्यु खरा याना व २ धनलोभी या धर्म हीन देखानि
कदर्यु वर्तन विमुख जाले स्वजन तेचि निरूपण हरि सांगे ॥ ३ ॥ श्लोक ॥ दुःशीलस्य कदर्यस्य द्रुते पुत्र बांधवाः
दारा दुहितरो भुत्य विषण्णा नानगप्रियं ॥ ८ ॥ टीका ॥ नाही स्वधर्मी नित शील दान धर्म खु नीस कळ अयं
त धनलोभी केवळ त्यासी दुशीळ बोलीजे ४ अन्न अछादनेविण कुटुंबे सहीत आपण तो कदर्य निजमान
कर्द्यु पण त्याना व ५ कदर्यु दे नरासीत वदे रख मुख्यस्त्री होय विमुख स्वजन आणि बोळक पुत्र ही पुत्र मुख होयत्या
सी ६ नकरि मोहर सन बोळवण ✶ अपते जे कासखे बंधु ते ही करु लागति विरोधू द्रव्य विभागाचा समधु
कलह करु धु अरभे ७ गाटी अमीत धन नकरि माहेरसण बोळवण कन्या क्षोभोनिया जाण शापदारुण त्यादे
ति ८ गोत्रज सदा चिंतित हा मरे तै जेउदुत भात अलते सालेअनात अवघे हीत वाच्छींति ९ जयाचिया द्र
व्यासी जाण नाही धर्माचे संरक्षण ते काळचि होय क्षीण तोचि लक्षण हरि सांगे ॥ ११० ॥ श्लोक ॥ ॥ तैस्येवं
यक्षवित्तस्य च्युतस्या भयलोकतः ॥ धर्मकामविहीनस्य चुक्रुधुः पंचभागिनः ॥ ९ ॥ ॥ टीका ॥ खाय जेविन

नविहीन देव्यापासी जैसे भूत तैसे याचे यश वित्त असे राखत नये हो जैसा ११ केवळ धर्म काम रहित धन लोभी जैसे भूत याना व बोलीजे यश वित्त जीवाहुन आप्त अर्थ मानी १२ शरीर भोग ना हो जाण ते णे इहलोक जाला शून्य नाही स्वधर्म कर्म पंच यज्ञ परलोक शून्य तेणे झाला १३ यज्ञाचे पंच विभागी यज्ञ भाग न पाविजे त्यालागी ते कोपोनि यापंच भागी वित्त नाश लायी उद्यत १४ पावोनि ब्राह्मण जन्म वरिष्ठ धन लोभे स्वधर्म नष्ट तो होय उभय लोकी भ्रष्ट पावे कष्ट पावे १५ करिता अति अयास जोडला अर्थ बहु नस त्या सी धर्म आला नाश तो ही विलास हरि सांगे ॥१६॥ श्लोक ॥ ॥तद्व ध्यान वित्त पुण्य स्कंध स्य भूरिद॥ अथोऽप्य गच्छेन्निधनं बह्वायास परिश्रमः॥१७॥ ॥टिका॥ पंच यज्ञ देवता सकळ येणे उपेक्षील्या सक ळ तेणे द्रव्य लाभाचे मूळ पुण्य क्षये ताकाळ छेदिले १७ द्रव्य प्राप्ती पुण्य दिवाकर अस्तमाना गेल्या तो भास्कर मग द्रव्य लाभाचा अंधकार अधर्म थोर दाटला १८ प्रयासे संचली संपती तीसी अधर्म आंधाराचीये राति शोभल्या पंच धा यज्ञ मूर्ति पंच धा पावति महा नाश १९ जो सुखी न करि कुटुंबा लागी जो निववि ना नाना भोगी जा द्रव्य न वेची धर्मा लागी त्यासी पंच विभागी उरती २० दायद चोर राजा आगी अधर्मे रोग सचरे अंती हे पाच जण विभागी द्र व्य नाशा लागी पावती २१ नाही द्विज पूजा श्रद्धा युक्त नाही लोकी कीया उचित नाही दाना दि धर्म वेचीत द्रव्य क्षयो ते थ अवश्यक २२ जेथ नाही वडीलासी सन्मान जेथ नाही पंच महा यज्ञ जेथ गुरूसी करि अभिमान तेथ क्षयो जाण उद्धवा २३ ज्यासी पराचा द्वेष सदा जे बोलती परापवादा जे चढले धन गर्व मदा ते थ क्षयो सदा उद्धवा २४ त्याच द्रव्य क्षयाचे लक्षण यथा धारि निरूपण स्वयें सांगता हे श्रीकृष्ण स्वानुपूर्ण निज भक्ता ॥१२५॥ श्लोक ॥ ज्ञातयो अत्र हः किंचित् किंचि दस्यव उद्धव ॥ दैवतः कालतः किंचित् ब्रह्मबंधोर्नृपार्थिवात् ॥१९॥ ॥टीका॥ स्त्री पुत्र होउनि एक ती ही रवानेला कित्तेक गोत्रज मिळोनि सकळीक बलात्कारे देखवा रानेला २६ चोरि फोडोनिया घर काढुनि ने लीया भांडार आगी लागोनिया घर वस्त्र अपार जळाल्या २७ हिसाळ्याने गेले शेत पर्वत बुडाला जेथी चा तेथ विश्वासुटे वाघ उनि जात सत खुत हरपले २८ भाडी टेविल्या कापुरखंडे समुद्रामाजी तारू बुडे पाति करावरि घाला

१०॥० ४

ओ० २२

पडे चहुकडे अपाये २९ टकयउनि एकाति मुलाम्या विनाणेदेति धनलोभ्याचे काकतति हाचि संपति त्यासीदे
३० स्वचक्रपरचक्र विरोधधाडी खणति लाउनि घरफोडी तळघरिचे रवे काढी भरोनि कावडी धनेनेति ३१ पाणिदिगे
पेवा आत तेणे धान्यनाश समस्त घट्टसोबुनि हरिद्रोत देव हात तो झाला ३२ पाणिरिगे पेवा ओनत तेणे धान्यनाश सम
स्त गोरणि सेऱ्या रोगु पडे निमाले गाई म्हैसी चिवाडे उधार नेले यान बरि घोडे तोरणि पडे महायुद्धी ३३ भूमी निक्षेप जे क
रुजाति ते आपण्याकडे धूळी वोढीति तथ घालुनि जसपति तोडीमाति स्वयघाली ३४ बुद्धि सांगति वाउ वाउ येथुनि तोंडी घा
लाद राउ एसरवे बुजील दृष्ट याचि चाउ धरूगेला ३५ दैवेटविले जे अनिक ते पृथ्वीगिळीले निःशेष भाग्य झाले जे विमु
ख झाले अनोळख तें ठाया ३६ अधर्म अदृष्ट झाले क्षिण विपरित भासे देही चे चिन्ह पालटला निजवर्ण श्राम्हणपण लक्षण
३७ देखे तो पुसे जाति कोण तो सांगे अरि मी श्राम्हण ऐके त्याचे नमनिमन वर्णाश्रिणपण मावळले ३८ एवं विशेष नासले ध
न श्रेय नर्च स्वगेले जाण म्लान वदन हीन दिन खेद खीन्न अतिदुःखी ॥३९॥ श्लोक॥ स एवं द्रविणे नष्टे धर्मकाम विव
र्जितः ॥ उपेक्षितश्च स्वजनैश्चिंतामाप दुरत्ययां ॥१२॥ ॥टीका॥ गेले क्षेत निमाली कुळवाडी घरपाडी लेपरचक्र धाडि ध
न नासले नाहीकवडी अधर्मजोडी हि दृष्टा ४० नाही स्वधर्म कर्म दान विलीत भोग न करि आपण त्या धनलोभ्याचे नासले धन जे
विकास्वप्नरंकाचे ४१ देव झाले पराङ्मुख या हात भाग्याचि दृष्टादेख स्त्रीपुत्र झाली विमुख तिनी शोक वाढविला ४२ एक धन
पारधु कीर्ति देख खावया नाही निःशेख मागता भीक मीळेना ४४ भीके लागी जेथे जेथे गेला म्हणति काळमुख आये थे का आ
ला होता धनलोभे भुलला भल्याना गवि ला ईश्वरे ४५ यापरिधीः कारिति लोक धन जाउनि झाला रंक चिंतावर्ति पडला देख
दुःखे महादुःख पावला ॥४६॥ श्लोक॥ तस्यैवं ध्यायतो दीर्घं नष्टरायस्तपस्विनः ॥ खिद्यतो बाष्पकंठस्य निर्वेदः सुमहान
भूत् ॥१३॥ ॥टिका॥ धनलोभ्याचे गेले धन धनासवे न वचे आठवण ते आठवता फुटताहे मन तळमळि जाण अतिदुःखे
४७ काटारुत ला भूजंग कपाळी पुच्छ तुटल्या साप सळी डोकाळळा वेगळी मासोळी ते सात ळमळी अतिदुःखे ४८
मन आठविताचि धन हृदई चालिले स्फुरन अश्रुधारा श्रवति नयन मुर्छापन्न क्षणक्षणा ४९ पोटि दुःखे अतिचरफडे धा
यमोकलुनि यारडे उटबैस पाहपडे लोळगडवडे आरडत ५० मग म्हणे रे करकटा झाल्यो एकवेळ करटा अहा विधाता या दुष्टा
कायअदृष्ट ली होतेसी ५१ मज दावो नाही कोणिकडे विचारन संभवे नापुढे अतिदुःखअसे जीरो कडे तेणे विचारे रडे महादुःखी
५२ मज दावो नाही कोणिकडे ज्याना ही केले पंचमहायज्ञ ते अल्पदुःख पावला यथ पुढे थोर दुःख आहे यमदंडी लवि सुरचा
ते

२

४

१०

नाशी

कोणतेथसोडवि ५३ म्यानाहीकेलीदीजपूजा नाहीभजलोअधोक्षजा नाहीवदिलेवैष्णवरजा मासेदु:
ख समजुकोणकरि ५५ म्यानाहीकेलेपंचमहायज्ञ नाहीदिल्हेअतिथीसीअन्न नाहीकेलेपितृतर्पण मा
सेदु:खकोणनिवारि ५४ मीसर्वथाअकर्मकारि बुडालोबुडालोअघोरि धावपावश्रीहरी मजउद्धरिदिनाते
५६ म्यानाहीदिधलेदान मीनाहीस्मरलोनारायण मजयेतिनरकदारूण तेथकोणसोडवि ५७ कृष्णमाध
वा मुरारि अच्युतानंताश्रीहरि गरुडध्वजा गोर्धनद्धारि मजउद्धरिदिनाते ५८ तुवारक्षीलेभक्तदासी अंब
र्षीगर्भवासी उदरिराखीलेपरिक्षीतिसी तेसेमजदिनासीउद्धरि ५९ तुवातारिलेअहील्येसी उद्धरिलेनष्टअजामि
ळासी उडीघातलीगजंद्रासी तेणवेगेसीमजतारि ६० महादोषाचीदोषश्रेणी रामेतारिलीकुटिनि तृणलाघ
वेचक्रपाणी मजदुष्टालागुनिउद्धरि ६१ जळोजळोहाधनकाम गेलामाझावृथाजन्म फुकाचेरामनाम तेमीअ
धमनम्हणेचि ६२ राममामाचाप्रतापासाटि जळतिमहापापाचाकोटि घोरअधममीयसृष्टी नामवाचुटिनम्हणेचि
६३ ऐसामानोनिअपराध अनुतापकरितांखेद उपजलाअतिनिर्वेद तेचिगोविंदस्वयसांगे ॥ ६४ ॥ श्लोक
सचाहंदंमिदंकष्टं तथात्मामानुतापितः ॥ नधर्मायनकामाय यस्यार्थास ईदृशाः ॥ १४ ॥ ॥ टीका ॥ हातचुळूनि
म्हणेकटकब्राह्मणदेहामोक्षाचावाटा तोलाहोनिमीअतिकरटा धनलोभचेष्टानाडलो ६५ जेणेंलाभमोक्षसुख देहे
त्यादेहीसीम्यादिधलेदु:ख धनलोभीमिपरममूर्ख मजऐसाआणिकदिसेना ६६ नवेचिताधर्मकामासी आर्थजोडी
लासायासी त्याअर्थाचिदशाऐशी अतिदु:खेसीमजफळला ६७ बापधनलोभ्याचेकवतिक नाहीईहलोकनापरलोक
तीर्थअंतरलेमोक्षसुख भोगविनरकअणिवार ६८ देखनरकाचेराई अल्पबुडताठावनाही धनलोभाघाली
तेसटाई तिम्यानरदेहीजोडिले ६९ जोजन्मलाब्राह्मणदेही तोपूज्यहोयलोकीतिही मोक्षत्याचापायी म्याअभा
ग्यनाशीला ७० लोभेजेधनसंचिले तेनी:शेषनाशोनिगले परिमजलागीअतिदुखीकेले बाधानिदिधलेमहानरका
७१ उत्तमदेहाजालाग्रास ताधनलोभेकेलावेर्थ अयुषगेलेहाहात अतिसंततअनुतापे ७२ धनलोभेअचा
र ह्यागेलमासेकष्ट वैराग्यउपजलेउद्भट अतिचोखटसविवेके ७३ धनलोभीजोकानर तोसकळदु:खा

अधःपतन लोभीया ६

चेभाडार धनबधकतोपामर स्वमुखेसाचारनिदित ॥७४॥ श्लोक ॥ प्रायणार्थाः कदर्याणां नरक स्वायक दाचन ॥
इहचात्मोपतापाय मृतस्य नरकायच ॥७५॥ ॥टीका॥ प्रायशाजेधनबधक त्यासीईहीलोकीनाहीसुख धणरक्ष
णीअतीदुःख तजातादखप्राणांत ७५ धनागमनीअतिकष्ट धनरक्षणिकलहश्रेष्ठ धननाशेहोयहृदयस्फोट इहलो
कीकष्टधनलोभ्या ७६ यापरिईहलोकीदुःख अधर्मेखुंटलापरलोक मरताउरिआदलेनरक अवश्यकधनलोभ्या
७७ स्वधर्मकरिनास्वयखाय तोमजसासारिखाकदर्युहोये त्यासीचढतेवाढतेदुःखपाहे नाहीसुखसोयकदर्या
७८ लोभाचिवस्तीजीयी तेथस्वन्पीहीसुखनाही लोभअतिशयनिंयपाही तेअपणहीस्वमूखेसांगत ॥७९॥ श्लोक
॥ यशोयशस्विनांशुद्धश्लाघ्यायेगुणिनांगुणाः ॥ लोभःस्वल्पोपितान्हंति श्वित्रोरूपमिवेप्सितं ॥ १६ ॥
॥टीका॥ रणिपडतामुख्यधुरेसी जोअगेविभांडीत्यारणासी स्वादिवाउनिरायासी येवढीकिर्तिज्यासीजोडली ८० लोभसंच
रोनित्यापासी येकसेतमागविरायासी तेचिअपकीर्तिडायत्यासी जगउपहासीमुर्खहा ८१ त्यासीनमागताराजाजान
करूपाहेअपणासमान त्यासीलोभेअणोनिनागवण मूर्खपणस्थापिले ८२ स्वयकरिताकन्यादान सकळकुळहो
यपावण तेथहीलोभेघेताधन्ने ×तचिदात्यासीदुषण × लोभलाछनदानासी ८३ दातादेउनियादान दानेमोसेंपुपाजी प्रसगे
धन तेचिदात्यासीदुषण लोभलाछनदात्यासी ८४ वेदशास्त्रीकरूनिपटण पडीतसालेअतिसज्ञान तेही लोभे
छाळिलेज्ञान ज्ञानाभीमानप्रतिष्ठे ८५ देहप्रतिष्ठीचियेसीद्धी पंडीतपडीतावदविधी नानाछळणीतिविरोधी
टकिलेत्रिशुद्धीतातेलोभे ८६ सविवेकसज्ञानज्ञात्यासी लोभअणिनिदास्पदासी ईतराचिगतिकाइसी तेलाभा
चिदासीहोउनिठाति ८७ लोभशुद्धासीकरिअशुद्ध लोभतेथनिदास्पदु तोचिदृष्टांतविषद येकप्रसीद्धसांगत ८८
कुलशीलअतिसकुमार रूपसर्वागमनोहार नाकीश्वेततांअणुमात्र नियसुंदरतेणेहोय ८९ तेविअल्पहीलाभाचि
जेवस्ती नाशीगुणीदार्ययेशकिर्ति लोभाऐसाशत्रीजगाति कर्ताअपकिर्तिअननाही ९० धनलोभीसदाविरोधू ध
नलोभीतोडीसखेबंधू धनलोभीऐसानाहीबाधू अतिअशुद्धअणिकअसेना ॥९१॥ श्लोक ॥ ॥ अर्थस्य
साधनेसिद्धेउत्कर्षेरक्षणेव्यये ॥ नाशोपभोगआयासस्त्रासश्चिंताभ्रमोनृणां ॥ १७ ॥ ॥टीका॥ ॥

प्रथमसीणावेद्रव्यजोडीता दुसरेशीणावेतेवाढीता द्रव्यजरिउसालेउत्कर्षता तरित्योभसर्वथापुरेनह्मणे ९२
द्रव्यालागीभावार्थता जैसेकष्टतिसर्वथा तैसाजरिकष्टेपरमार्थी तेब्रह्मतत्वतारवेळणेहोय ९३ एवंकष्टीजोडल्या
द्रव्यासी रक्षणीअतीचिंतामानसी अतिशयलागलीजीवासी अहोनिशीधूकधूकी ९४ स्त्रीपुत्रहोमातापिता
त्यासीपातिजेनासर्वथा अपणाहुनिपरता विश्वासूअर्थामानेना ९५ वित्तरक्षणिनिजचिंता विसरोयानिजघा
ता चोरभयासोनि चिंता तीन्हीअवस्थाएकाग्र ९६ ऐसीयकाग्रकरूनि जरिलागताभगद्भजनि तरिवश्यहोताचक्र
पाणी अर्धक्षणीसाधक ९७ उचीतानुचित्तविवाहासी द्रव्यवचितउदरासी अतिशयहोयकासाविसी धनव्ययो
त्रासासीउपजवि ९८ एवंजोडूनिरक्षीताद्रव्यासी अवचटेनाशजेत्यासी तेअतिश्रमचढेत्यासी हीतिधनपिसीव न
द्रुक ९९ द्रव्यअर्जवीवसेप्रवास द्रव्यरक्षणिचित्तेचावास द्रव्यव्ययीवज्रसात्रास भ्रमाचारहीवासधननाशी २००
॥श्लोक॥ १ आदिमध्यावसानिपाही द्रव्यतेसमूळआपाई तेथसुखाचालेशनाही हेनातेऐसेपाहीमआतें। १ आ
यासत्रासचित्तसहीत धनापासीभ्रमनांदत अर्थतितकाअनार्थयुक्त ताचिअर्थस्वयसांगे॥ २॥ श्लोक॥ स्तेयंहिंऽनृतं यं
दंभः कामः क्रोधः स्मयो मदः। भेदोवैरमविश्वासः संस्पर्धाव्यसनानिच॥१८॥ ॥टीका॥ अर्थसर्वांगेअनर्थभूत
हेमासेवचनत्रीसत्य पृथ्वीमाजीजेजेअनर्थ तेतेअर्थातउपजति ३ पुसालअर्थाचिअनर्थ तेसांगताअसंख्यअनंत
सक्षेपसांगणयेथे पंधराअनार्थअर्थासी ४ प्रथमअनर्थअनार्थासी चोरीवसेअर्थापासी आर्थुनाहीगाजयापासी
चोरापासूनित्यासीभयनाही ५ द्रव्यनाहीज्याच्याहाति त्यातदेखोनिचारभीति काहीमागेलआह्माप्रति ह्मणोनित्ल
पतिह्यणेभणे ६ अतर्क्यनत्रांतरनेणे काधातुवादसर्वघेणे परिस्वशोध्यानिबुडवणे काविजनीहारणेसर्वस्व ७
मार्गीपडलेधनपेराचे स्वयजाणोनिअमकीयाचे नाहीदेणेत्यासीसाचे हेहीचोराचेलक्षण ८ स्वर्णस्तेयन
रकप्राप्ती ऐसीविवकीहीचोरिकरिति माईतचीकायश्रीगति चोरिचीवस्तीधनापासी ९ जगीमहापापीनिचोरि
तीसकोणिबैसोनदिद्धारि तेराहीलीसुवर्णमासारि धनतथचोरिनिश्चीत १० देखताचित्याधनासी विकल्पी
होतिसन्यासी इतराचिकथाकाईसी चोरिधनापासीस्वयेनांदे ११ प्रथमअर्थलक्षण धनापोटीचोरिजाण दुसरे

हीं सेचे अयतन तेहीनिरूपण आवधारि १२ धनालागी दूरारून पुत्रपौत्र मारिति जाण धनालागी घेति प्राण स्वह
द्पणसांडूनि १३ धनलोभाचे कवतिक कन्यावापासी देतसे विख पितृघाताचे नमानि दुःख निष्ठुर देख धनलोभ
१४ धनलोभी सांडी बापमाय स्त्री घेउनि वेगळा राहे तेथही धनलोभ पाहे वैर होय स्त्रीपुरुषा १५ धनलोभाचिन
बलपरि पुत्र पित्याते जीवे मारि पिता पुत्राते संहारि कठिण भारि धनलोभ १६ जे नवमास वाहे उदरांत जे सदा सो
सीनरक नरकमुत ते मातेचा करि घात द्रव्यानिमित्त निजपुत्र १७ अभीनव धनलोभाचि आय नवलते मी सांगो काय
पोटिचा पुत्र मारि माय ऐसा अनार्थ होय धनासाठी १८ ऐहि साते हे संपूर्ण दुसरे अनर्थलक्षण आता असत्याचे वि
दांन तेही निरूपण स्वये सांगे १९ असत्य जन्मले अर्थाच्या पोटी अर्थ वर्ते दुगे स्ष्टी अर्थ सिवे असत्य उठे अ
र्थाची गोष्टी अर्थेसी २० तो अर्थ असे जयापासी का अर्थ अपेक्षा जयासी तेथ असत्य वसे कुटुंवेसी धनते मी
रासी मिथ्यही २१ अर्थ बहु थोर असे त्यासी मिथ्या बोलवि बापासी धनलोभे सकवि मातेसी सत्यत्व धनापासी
असेना २२ क्रयविक्रय धनलोभे जाण मिथ्या बोलति साधारण परिवेदशास्त्रसंपन्न धनार्थ सज्ञान बोलति मिथ्या
२३ वेदिचा अटवनय पूर्ण तो सभावने लागी जाण म्हणवि मी वेदसंपन्न करायाय जनानिचाचे २४ भोगदेउनि मिथ्य
स्या मी चतुःशास्त्री विख्याता ऐसे मिथ्य वळी पंडीता राजद्रव्यार्था लागुनि २५ विरक्त म्हणविति परमार्थी तेथही अस
त्य घातली वस्ती नाथ त्यासी दीदाविति अर्थप्राप्तीलोगोनि २६ अर्थी असत्याचा वडीवार तद्भावे केला जो गुरु त्यासी स
मीथ्या नास्ति कविच्यार ऐकातिनरू प्रतिपादि २७ अर्थ नाही जयापासी ना आर्थ कल्पना नाजयासी असत्य स्पर्शेना
तयासी कदाकाळेसी कल्माति २८ अर्थापाशी असत्य जाण याचे सांगीतले लक्षण आता अर्थापासी दंभ संपू
र्णी तेहि वखाण आवधारि २९ पोटि नाही परमार्थ धरोनिया अर्थ स्वार्थ स्वये म्हणविति हरिभक्त यानाव निश्चीत भज
नदंभ ३० धनजोडावयाकारणे टिळामाळ मुद्राधारणे धने छापदेशादेणे यानावजाणणे दिशादंभ ३१ देखोनि
धनवंत थोरु त्याचे उपदेशी अत्यादरु नेमूनि गुरुपुजा करभारु संगि मंत्रु तो दांभिकु ३२ जयापासोनि होयेप्राप्ती तेस अर्थ
मर्थसीव आवडति दिनशीष्यातउपेक्षीति हे दांभीक स्थिति गुरुला ३३ गुरुसी द्यावे तनुमनधन ऐस उपदेशुनि जाण जोद्र

व्यसग्रहीआपण तेदांभिकपणगुरूला ३४ जेथधनलोभगुरूपासी तोकायतारिलशीष्यासी धनलोभाचिजातिऐ
सी करियुरूवासीदांभीक ३५ अखंडभूतिऐसाजाण गुरूपाशीलन्यावयाधन ऐसेउपदेशुनिदिन तोदांभीकजाण
परशीष्य ३६ गुरुउपदेशाशीकोनियुक्ती स्वयेज्ञानाभीमानायेति गुरूतेमानि प्राकृतस्थीति तोहीनिश्चीतीदांभीकु ३७
मीएकसदनसज्ञान ऐसासूक्ष्मरूपेज्ञानाभिमान करिगुरुअसेचेहेळण हेहीलक्षणदंभाचे ३८ अहंकारमहेहीस्फ
र्ती नसाहेजेथस्वरूपस्थीति तेथमीज्ञाताहेधोगडीयुक्ति स्फुरेनिश्चीति सूक्ष्मदंभ ३९ जीवाशीदेहाचेमध्यस्थाण
तेथदंभाचअधिष्टान त्यासीमिळोनियामन ज्ञानाभीमानउपजवि ४० नवलदंभाचेकवतिक आह्मीअग्नीहोत्रीयाशी
क तेचिजीविकाकरूनिदेख नाउलेवेदपाठकधनलोभे ४१ सोडोनिपरमार्थाचिपोथी ब्रह्मज्ञानसांगेनानायुक्ति ते
हीज्ञातेदंभनाडीजेति द्रव्याशाकिधनलोभे ४२ मंत्रतंत्राचिकथाकोण मुख्यगायत्रीवेचितिअेपेणे ब्राह्मण आह्मीनि स्वधर्म
स्थापावण ह्मणतिजाणदांभीक ४३ दंभेनाडीलेसन्यासी लौकीकराखणेपडेत्यासी ज्यालागीमुंडीलेशीसी त्याअर्था
सीविसरले ४४ दृष्टीसूनिअन्नसन्मान सन्यासीकरितिशौचस्नान शुद्धनकरावेचिनिजमन वादव्याख्यानअतिदंभ ४५
ध्यावयापरद्रव्यपरान्न कादेहप्रतिष्ठेलागीजाण मिथ्यादाविसात्वीकपण हेदंभलक्षणपेचोथे ४६ द्रव्यापासीकाम अ
तिशयअतिदुर्गम द्रव्यतेथकामसंभ्रम अतिविषमसांगत ४७ द्रव्यनसताअपेक्षाकाम तीसबाह्यकरवि अतिसैंभ्रम अ
नेककष्टाचेविषम अतिदुर्गमभोगवि ४८ धनझालीयाउन्मादकाम करूलागेअगम्यागम्य उपजविनानाधर्म निंद्यकर्म
वता ४९ कामुजडलासेधनेसी तोसदाक्षुब्धीधनवतासी ४९ कामखवळेधनापासी अहीर्निशीमुसमुशीत ५० धनापा
सीअतिउद्धतु कामपावलाअनार्थु कामतेथनिश्चीतु कामतेथनिश्चीतु क्रोधनांदतुसेन्येसी ५१ कामघ्रासीसीआडविका
डि होताक्रोधाचिपडेउडी खवळलाअतिकडाडि तपाच्याकोडीनिर्दळीत ५२ जेपतपनिष्ठानेम क्रोनोनिसाधिलेदुर्ग
म क्रोधखवळल्यापरम तेकरिभस्मक्षणार्ध ५३ धनाकडेकोणिराविबोट तेथक्रोधउठीअचाट वाढविप्राणतकचाट क्रो
धअतिदुळधनेसी ५४ होताकामआवरोधु काधनव्ययाचासंबंधु तेसंधीखवळेक्रोधु अतिविरोधुउन्मत्ता ५५ धना
पासीक्रोधसमर्थु डासाहाराअतिआनार्थु धनापासीगर्वअभुतु तेचिनिश्चीतिसांगत ५६ धनगर्वाचियेपुढी सखावा

पनाआणि दक्षी मातेते म्हणे करि इतराच्या गोष्टी त्या काय ५७ सीद्ध साधक तापसी त्याते देखोनि आपहासी
म्हणे करटे हातिते सन्यासी हरिदासासीविटावे ५८ अंगी धनाचे समर्थपण त्याही वरि जैसाले ज्ञान ते गर्वाचा ता
टा चढपूर्ण जे विअरधारण गीळीता ५९ धनज्ञानगर्वाचि जात कैसी गर्व करि सद्गुरूसी त्याच्या वचनाते हेळसी वास्त
धीःकारसी निषिद्धी ६० धनज्ञानगर्वाचे लक्षण देखसद्गुरूचे अवगुण गुरूसी टवि मूर्खपण मीएकसज्ञान ह्मणे ६१
जो भ्रांत म्हणे सद्गुरूसी गुरू मानी त्याते दोषि पापगर्वाचि जाति कैसी देखे गुणदोषासी सर्वांच्या ६२ नवल गर्वाची पैकाह
णी गुरू सर्वथा सत्य नमानि दोषपडता चिकाणी सत्यमानि निश्चीत ६३ सात्विकयगर्विता पुढे यासी सर्व मानिकुडे अतिसाही
कता दृष्टी पडे तरिमानि वेडे अर्बुज ६४ आंगी भवडी भरे लाटी ते भूमी लागे लक्षकोटि साष्टांग नमवया स्रष्टी पात्र गर्वदृष्टी दिसे
ना ६५ तेथ कोण दे सन्मान अैका कायसी ऋद्धाचि प्रतिष्ठा धनवेचढला ताटा मी एक मोठा भ्रमाडी ६६ एक गुरू सेवावि
दवासी कु निजरोवाशालावश्य कु त्यासी गर्वचढे मिसवकु तो अतिबाधकु सेवका ६७ ऐसा अतिगर्व उन्मद त्यासातवा गर्वबाध
अताधनापासी महामद तो ही सवध दीजसांगे ६८ जयासी चढे धनमदु तो उघडे डोळा होय अंधु कानि नायक शब्द बोधु ध
नमदे स्तब्द सर्वदा ६९ धनमदे अतिअहता धनमदे अघातघाता करि सर्वथा अधर्म ७० धनमद अति अपवित्र तो चढला
होय अतिदुस्तर ह्मणे पात्र अपात्र चिर्चरे विचित्रयोनीसी ७१ जो धनमदा वश्य होय तो नमानि कोणाचे ही भये नजावे तेथ
स्वयं जाये न खावे ते खाय यथेष्ठ ७२ नधरावा तो संग धरि नकरावे ते कर्म करि नबोलावे ते उच्चारी जनाभीतरि उद्धतु ७३
नदेखे अपुले केले परापवाद स्वयं बोले नायके पापाचे सीकविले वेडे केले धनमदे ७४ शिकविले ते नायके वारिले करि अ
वशके साधु निंदानि जमुखे यथा सुखे जल्पत ७५ नमानि स्वयाति स्वाच्यारु नमानि दोष अनाच्यारु नमानि वडीला
चा विच्यारु धनमद थोरु मातला ७६ अधिच तारुण्य अतिलाटा वरि धनमदे चढला ताटा या परि मातला मोठा न
बोलवा ठाकु पंथी ७७ स्त्रीकामे अति विकळ नविच्यारि कुलशील नह्मणे सवळ सांजवेळ विच्यार केवळ खरूजैसा
७८ अभी लाशुनि परनारि दीवसाचि विचरे दुपारी गताधवा ही अगी कारि भय न धरि पापाचे ७९ जो मातला करुनि
मद्यपाण तो मद तक्काळ उतरे जाण त्याहुनि धनमद दारुण अल्माही मरण उतरेना ८० अकर्म करिता आपण तेचि निज
घाते पईल प्राण हे ही नाठवे आठवण धनमदे जाण झकले ८१ महा अनार्थी धनमद जाण हे आठव्या अनर्थाचे लक्षण अता

धनापसी भेदपूर्ण तेचि निरूपण दीजसांगे ८२ भेदजन्मला धनाचे कुशी धनतेथ भेदाचि मिराशी भेदपरीवार धनापा
शी अलीनिशीजागत ८३ दाताअलीया बहुधन मातेहुनि राखभिन्न पित्यासी करी वंचन स्त्रियसी जाणकळोनेदी ८४
अर्थपुत्रासी अतर्क्यता तेथ ईतराचि कोणकथा भेद तो अर्थापरता जगी सर्वथा असेना ८५ माथासाही नीत्रास्त्र घात
बंधु बंधुसी रणि साह्य होत तेचि वधु अनास होत गांठी ताअर्थविभाग ८७ मीत्रमीत्रासी वंचिति प्राण तेथ अवेगोनि या धन
विकल्पा अनोनि मित्रपण भेद दारून धनापासी ८८ आपणचि गांठी बांधील धन विकल्पा आणि मित्रपणे हेचि × तेसिणा
ध्पणा पाहे आपण येथवरि धनापासी जाण विकल्पपूर्ण नांदत ८८ ऐसा धनापासी भेदु जाण हे नववे अर्थलक्षण अति
दायअतिनिर्वाण वेर दारून धनेसी ८९ धनापासी वैर जाण हे भोगोनि आपण सांगे कदर्यु ब्राह्मण वैरलक्षण धनाचे
९० पित्याहून मामाजी विरोधु पाडी तो हा द्रव्यसंबंधु वैरी करे सखे बंधु तो हा महासीद्धु धनलोभ ९१ अपुल्या कळवळ्या
चे सुहृद त्यासी धनलोभ पाडी द्वंद्व धनास्तव अतिक्रबुद्ध वैर विरूद्ध सर्वासी ९२ प्राणाहुनी पढीया मित्रु त्यासी धन
लोभ करि शस्त्रु धनलोभ अतिपवित्रु वैरि दुस्तरू जगी हा ९३ बंधू कलह धन वांटीता अधिकन्य आपुल्या हाता
तैवाटा करीता जे धर्मता त्यासाधूसीत लता वेर चाळी ९४ जीचि उदरि जन्मला आपण जीचे सदा केले स्तनपान
ते मातेसी धनलोभ जाण वैर संपूर्ण चालवि ९५ आपुली का निजजननी अर्थातित करि वैरीणि बाहेर घाली घरातुनि
मुख परतोनि पाहेना ९६ ज्याचेनि तुटे भवबंधन ज्याचेनि बोले हायी जे पावन त्या सद्गुरुसी आबोला जाण धनाभि
मान धरवित ९७ धनाभीमानाचा वडीवार सद्गुरु माजी पाडी वैर धनाभीमानि अनुमात्र नके निर्वैर कोणासी
९८ जे सांगीतले निरूपण या नाव वैर संपूर्ण हे दाहावे अनर्थलक्षण अविश्वासी धन ते ऐक ९९ धनाभि
मानाचा विलास न मनि पित्याचा विश्वास पूर्ण वधूचा अविश्वास केवि सुहृदास पातेजे १०० आत्मा वै पुत्रना
मासी जो साचार धणी सर्वस्वासी त्या पाते निजपुत्रासी अति अविश्वासी धनलोभ १ धर्म अर्थ काम संपूर्ण श्री
स सत्य अवंचन पूर्वजाचि भाक निर्वाण देउनि अपण जे पर्णी २ जिणे जीउ प्राण सर्वस्वसी साचार आपिला
भर्तारासी ऐशीयही धर्मपत्नीसी अविश्वासी धनलोभ ३ जे उदरि वाहे नवमासी जे सर्वदा विष्ठामूत्र सोसी धनलो

१०आ
८

भावेजातिकेसी तेहीमोतसीनविश्वासे ४ धनमानुयेअयापाशी तोविश्वासेनासद्गुरूसी इतराचिकथाकायसी पूर्णअ
विश्वासी धनमानी ५ अविश्वासाचे मुख्यकारण धनआणिदुसरिस्त्रीजाण तेथमाहावलेजाचेमन तोअतिसपन्न
आणि अविश्वासे ६ जोधनमानिंस्त्रीजीत त्यासीविमुखहोयहृदयस्थ त्यातेसद्गुरूहीउपेक्षीत परमअनर्थअविश्वासे ७
सकळदोषामुकुटमनि अविश्वासबोलीलापुराणी जोप्रगटताअर्धक्षणि करिधुळदानीवृत्तिची ८ अविश्वासअभिमा
न भेटे तैमुक्ताचिमुक्ततातुटे मगवित्मनाचेनिनेटे घालीउफराटेदेहबंदी ९ अविश्वासकवळील्याचित्ता अभीमानेह्म
णेह्मणेमीज्ञाता तेथ्हाउभडभ्यापळेआस्थीक्यता देखेनास्तीक्यतासर्वत्र १० अविश्वासयेताचिपाहाहो सकुटुंबपळेसद्भा
वो मगत्रैलोकीअभावो नादवि निर्वाहोविकल्पे करूनि ११ वाडकोडेअविश्वासी विकल्पुनादेअहीनिशी जेथरिगाथा
अविश्वासी विकल्पत्यासीनागवि १२ आगोवागीअविश्वास परमार्थराष्ट्रपाडीवोस सद्गुरूचहीदाविदोष नमानिवि
श्वासब्रह्माचा १३ यालागीसकळदोषाचाराजा अविश्वासाहुनिनाहीदुजा तोरिगोनियानीजपेजा विभांडीवोजामहा
सीद्ध १४ जीहीविश्वासचाली केली तीकडपरमार्थापळणिजाली विकल्पाचीधाडीआली तेसद्दिनागविली बहुतेके
१५ सीद्धाचेगेलेसीद्धीभूषण साधकेसपाईनागवीलेजाण रानभरिझालेसाधारण श्रद्धेचेउद्यानछेदिले १६ ये
मनीयमाचि नगरेजाळी क्रोधुतापसाकरिहोळी मोक्षफळेसफळीताकळी समुळउन्मळीमोहलगडु १७ शमदमाचेघ
रटे खणोनि सांडीलेआखाटे कोणित्यावाटवागेना १८ व्रतवोवसेयाचीसाजीरि निष्कामउपवनेचोफेरि तेजाळीली
उपराउपरि १९ ऐसीयाअविश्वासी ज्ञानाभीमानिआलाभेटीसी विकल्पेअभयदुनीयासी आपणयापाशीराहाविले २०
ऐसीयाअविश्वासापुढे परमार्थकाईसबापुडे विकल्पाचेबळगाढे तोकरिकुडेतत्काळ २१ पोटातुनजोअविश्वासी तोसदा
देखेगुणदोषासी अखंडद्वेषीपरमार्थासी हात्यापासीस्वभावो २२ यापरिअविश्वासी बद्धवेरपडेपरमार्थासी जोपोटीचा
अविश्वासी हासल्याहीत्यापासीनबचावेदिनी २३ सकळदोषामाजीसमर्थ सकळदोषाचेराज्यप्राप्त तोहाअकरावाअ
नर्थ असेनांदतअविश्वासी २४ अकराहीइंद्रीयासी पूर्णकरिअविश्वासेसी यालागीअकरावेस्थान यासी वस्तीअविश्वा
सीसीमनामाजी २५ मुखतस्पर्धेचेअपतन बहुविद्याकाबहुधन हेविस्पर्धेचे जन्मस्थान येथुनिजाणतेवाढे २६

विद्याजातीयासंपन्न पंडितपदीताहेऊण मुख्यगुरूसीचीस्फर्धाकरीजाण हेस्पर्धालक्षेण निश्चेचे २७ गाटिजातीयाधन
स्पर्धाखिवळे दारूण कुबेरपरधने संपन्न मीस्वसत्ताजाण धनाढ्य २८ मासीयानिजधनापुढे गणिताअलगंगेचेरवडे मासी
येधनाचे पडीपाडे कोणवापुडेउभराहे २९ मगजेजेदेखे धनवंत तेतेहेतुनिसांडीतथ यापरिस्पर्धाअद्भुत धरूनिअर्थउल्हा
से ३० एवंधरूनियाअर्थ स्पर्धावाराचाअनर्थ सदअसेधनाआत तोहावृतांत सांगीतला ३१ अतातिजअर्थाचामेळा
एकेपरिझालागोळा तोहीनदेधनाजवळा ऐकवेगळाविभाग ३२ स्त्रीद्युतआणिमद्यपाण यातिहीतेवाढविधन हेतिनिअ
नर्थदारूण धनवंताजाणअदळति ३३ जोकापुरूषनिर्धन तोस्त्रीयेसजडीसमान देखोनिनिर्धनाचेवदन भ्रमसजाण स्त्रीथुं
की ३४ धनहीणपुरूषाचेघरि कलहोस्त्रीपुरूषामासारि निर्भुर्छुनिनानापरि खडीधरावाहेरिपुरूषाते ३५ धनवतापुरूषासी
स्त्रीलवोठवोककरिकैसी कुडुकादखनिमुनीजैसी हालविपुछासीकुंकात ३६ साधनाचीसालीयातुटी स्त्रीवसवसोनिलो
गपाठी आतानावडतीतुमच्यागोठी रागउठीफडफडोनि ३७ पोशाचितडातोडी रात्रीनसोसेतुमचीवोढी झातिनाहीफुटकीकव
डी जडोगोडीजीण्याची ३८ ऐस्यापरिकडोविकडी निर्भछिनिदुरिरवडी नीर्धनपुरूषाचीआवडी नधरिगोडीस्वदारा
३९ यापरिनिर्धनपुरूषासी स्वस्त्रीवश्यनव्हेत्यासी स्त्रीबाधाधनवंतासी अहीर्निशीअनिवार ४० लक्ष्मूनिधनवंतनर
वेश्यामिरविश्रृंगार हावभावचमत्कार त्यासीधनाढ्यधोरभाळले ४१ वैश्याकामसंगजाण ओरखडलाचावलेमन तद्योगे
मद्यपाण करितिसंधनमदे ४२ मद्यपानजोउन्मत्त तोस्वेछाखेळेद्युत एवंहेतीन्हीअनर्थ आणनिश्चीतअर्थेसी
४३ अर्थापासीपधराअनार्थ तेसांगीतलेईथंभूत सुखाचालेसुयथ नाहीनिश्चीतधनवंता॥४४॥ ॥श्लोक॥ एतेपं
चदशानर्थाह्यर्थमूलामतान्नृणां॥ तस्मादनर्थमर्थाख्यं श्रेयोऽर्थीदूरतस्त्यजेत्॥१९॥ टीका॥ एवंहेपधराहीअ
नर्थ मूर्खअथवापंडीत जेअर्थसंग्रहरित अवश्यहेतेथउठति ४५ यासीनाममात्रहाअर्थ यद्विमूर्तिमंतअनर्थ याला
गीश्रेयार्थजेहरिभक्त तिहीनिश्चीतत्यागावा ४६ जेविकावोळघेनामासी ठेकुनयतेलापासी वोळवानलगेअग्नीसी तेविजो
अर्थासीनातळे ४७ जेविकाअग्नीमाजीलवणपडे तेतडतडोनिबाहीरपडे तेविमोक्षाचियेचाडे जोत्यागीराकडेनिज
धन ४८ नागमुखीघालीताआपण क्षणार्धदाविगोडपण तोचिपरिपाकीआणिमरण तैसाअर्थजाणअनार्थ ४९ याला
गीजोमोक्षार्थी तेणअर्थनधरावाहाति कायावाचाचित्तवृत्ति अनर्थनिश्चीतित्यागावा ३५० अर्थमूळसकळभद

पूर्वी बोलीला एवंविध तोचि पुनःपुनाः गोविंद करूनि विषद सांगत ५१ ॥ श्लोक ॥ भिद्यंते भ्रातरो दाराः पितरः सुहृदस्त
था ॥ एकास्निग्धाः काकिणिना सद्यः सर्वेऽरयः कृताः ॥ २० ॥ ॥ टीका ॥ इष्टमित्राचे मी व्रत मोडी बधुबधुचा स्नेह विघडी
सुहृदाचे सौजन्य तोडी फुटकि कवडी अर्थाचिये ५२ पीत्यापुत्रा माजी विरोधु स्त्रीपुत्रामाजी द्वंद्व तो हा जाण अर्थ संबधु
बिभाडी ह्मई सुहृदाचे ५३ काकिणि म्हणिजे पिष कवडी ते अलाचा स्नेह तोडी त्याहीलल्क फुटकि कवडी भेद पाडी सुहृदासी
५४ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्थेनाल्पीयसा ह्येते संरब्धा दीप्तमन्यवः ॥ त्यजंत्याशु स्पृधो घ्नंति सहसोत्सृज्य सौहृदं ॥ २१ ॥ ॥
॥ टीका ॥ अतिअल्प अर्थासाठी सुहृदता सांडोनि पाठि कोपे खवळला उठि शस्त्र मुठी उद्यत ५५ तेथ असहो उनि अनाप्त स्प
रस्परे करिति घात अर्थ अनार्थ प्राणांत निज स्वार्थ घातकु ५६ जीमा अर्थ अनर्थकरी मेल्याने नरक द्वारी उत्तम देहाचि बो
हरि अर्थ करिते ऐक ५७ ॥ श्लोक ॥ लब्ध्वा जन्मामरप्रार्थ्यं मानुष्यं तद्द्विजाग्र्यतां ॥ तदनादृत्य ये स्वार्थं घ्नंति यांत्यशुभां ग
तिं ॥ २२ ॥ ॥ टीका ॥ कोटि जन्माचे शुद्ध सुकृत तेणे कर्मभूमी नरदेह प्राप्त तेथहि वर्णाग्र्य जन्म समर्थ सकुळ प्रसूत ब्राह्मण
त्व ५८ ऐसे जन्म पावावया येथ अमरही मरण मागत इंद्रादि देव जे स्वर्गस्थ ते ही वांछीतहे जन्म ५९ जे सत्यलोक पर्यंत ऐ
श्वर्य पावले अद्भुत ते ही जन्म वांछीत उत्कंठित अहोनिसी ६० येथ करिता भगद्भक्ति पाया लागति च्यारि मुक्ति यालागी हे जन्म प्रा
प्ती अमर मागति अहोर्निसी ६१ ऐसे उत्तम जन्म पावोनि अति अभाग्य मिथ्याभुवणि निज स्वार्थ ते उपेक्षूनि भुलले धननिध
नलोभे ६२ धनलोभाचिया प्रीति कीं लोकेषणा लौकिक स्थीति जो उपेक्षी भगद्भक्ती अशुभगति तयासी ६३ तेचि के सीअ
शुभगति धनलोभ्या नरक प्राप्ती चौऱ्याशी लक्ष योनि प्रति गर्भ भोगीति अति दुःखे ६४ जया ब्राह्मण जन्मा आंते स्वर्ग मोक्ष स
हज प्राप्त ते चि आर्ति चाई त्यर्थ स्वयें सांगत धनलोभी ६५ ॥ श्लोक ॥ स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं प्राप्य लोकमिमं पुमान् ॥ द्रविणे
कीन पुष्णेत्यते मर्त्यो नर्थ स्वधामनि ॥ २३ ॥ ॥ टीका ॥ ब्राह्मण करिता स्वधर्म वासना सकळ स्वर्गकाम ते इंद्रच
द्राचे धाम पावती जाण सहजेचि ६६ ज्याचिया याजनस्थीति इतरासी होय स्वर्ग प्राप्ती एवं स्वर्ग तो ब्राह्मणाच्या हाति त्या
सी तें गति सहजचि ६७ सांडुनि ईषणात्रयासी निस्काम स्वधर्म जाहीजासी मोक्ष पाया लागति त्यासी तिष्ठे अहोर्निसी
आज्ञाधारि ६८ तो अनुग्रहीजयासी ते पावति निज मोक्षासी यवढे सामर्थ्य ब्राह्मणापासी अनयासी सहजची ६९

स्वर्गजयाचिपायरि मोक्षजयाचाअशाधारि येवढीब्राह्मणाचिथोरि धनलोभावरिनाशीति ७० ब्राह्मणजन्मल्याजाण
नीशेषतुटेजन्ममरण तेथमीनाडलोजाण जोडुनिधनधनलोभे ७१ दुर्लभयेथमाणूसपण त्यामाजीअतिदुर्लभब्रा
ह्मण तहीपावोनिमीआपण धनलोभपूर्णनागवले ७२ पावोनिब्राह्मणशरिर धनमाडलेथोरथोर अर्थअनार्था
चेमुख्यघर दुखदुर्धरवाढवि ७३ अर्थअनार्थाचेभाजन तेनीशेषत्यागावेधन वैराग्यपावल्यापूर्ण स्वयेब्राह्मण
बोलत ७४ ॥अंशका देवजोडलीसपतिसी नेउनिसांडोवबिदिसी काघालावेजळप्रवाहसी त्यागअर्थीसीताकेसा
७५ तोअर्थनिरूपण स्वयेसांगतआहेब्राह्मण जेअसतिलसधन तिहीसावधानपरिसावे ॥७६॥ ॥श्लोक॥ ॥
देवर्षिपितृभूतानि ज्ञातीन्बंधूश्चभागिनः॥ असंविभज्यचात्मानं यक्षवित्तःपतत्यधः॥२४॥ ॥टीका॥ देवजोडील्या
धन अचरावेपंचमहायज्ञ करावेभगवत्पूजन उत्कर्षजाणमोहाछाहे ७७ स्वयेकरावेपितृतर्पण प्रतिवर्षिश्राद्धजाण पितर
उद्धरावेआपण गयावर्धनकरोनिया ७८ जीतापितराचीकाळीनमन करदानकरावेहेळण त्याचीअवज्ञाआपण प्राणातिजा
णनकरावि ७९ त्यासीगौरउनिआपण यथारूचियावेअन्न यथाशक्तियावेधन सेवेनेसपूर्णसुखीकरावि ८० पितास्वयं
मेवनारायण माताप्रत्यक्षलक्ष्मीआपण ऐसेभावज्याचेभजन सुपुत्रजाणतोएक ८१ ज्याचेनेवसुखीपितर तेचिपित
तर्पणसाचार जीताअवज्ञातेअनाच्यार मेल्याश्रद्धाविच्यारतोलौकिक ८२ जोपितृवचनअविश्वासी त्याचीतेणेकेलापा
परासी जोपितृवचनविश्वासी मोक्षत्यापासीवोळगणा ८३ जीतमृतपितृगण तेसांगीतलीउणखुण यानावगापितृभजन
ऋषीपूजनतेएक ८४ सन्मानेआणानिब्राह्मण श्रद्धाकिजेचरणक्षाळण चर्णतीर्थीअभिवंदन सवाह्यजाणस्वयेकीजे
८५ धूपदिपयथाकपूजन यथारूचीतृप्तसदान्न यथाशक्तियावेधन ऋषीपूजनयानाव ८६ ब्राह्मणतेचिमुख्यस्वर ब्राह्म
णतेसनत्कुमार ब्राह्मणमुखेशार्ङ्गधर धाल्याढेकरदेतसे ८७ बंधुस्वगोत्रसेजन त्याचीदरिद्रिपिडादारून निरसाविदेउनि
धन हामुख्यधर्मजाणमस्तके ८८ कुटुंबपिडुनिआपण अन्यत्रायावेअन्नदान ताचिअधर्मपरिपूर्ण सुदुसुण्यतेनके
८९

कुटुंबासीयेथोचित्त सुखीकरुनिसमस्त याहुनिउरलाजोअर्थ तोसार्थवेचावा ९० अतिथीअलीयादेख अन्नद्यावेअवश्य
क तोआलीयापराङ्मुख पुण्यनी:शषहरासे ९१ सकळदानामाजीजाण अतिश्रेष्ठअन्नदान दीनासदेउनिसन्मान द्यावेस
दान्नअतिश्रद्धा ९२ कुटुंबसुखीकरिआपण स्वेछादेदिनभोजन परिकुदर्वीजोनिजप्राण तोहिदारुनअधर्मी ९३ जैसेकि
जेदिनतर्पन त्यातआपणहिएकदिन तेथनकरुनिअधिकन्यून करावेभोजनसमभावे ९४ पंक्तिमाजीप्रपंचजाण तेअन्न
दानिअतिविघ्न यालागीकरावेभोजन समभावेआपणसकळासी ९५ धनासद्व्यासखरा द्यावेअनाथप्रेतसंस्कारा अर्पा
वेदिनाच्याउद्धारा धाडावेघराआयाचितांच्या ९६ अंधपंगुमुकेदिन यासीसंरक्षीजोआपण त्याहिचिसार्थकधन शुद्धपु
ण्यतयाचे ९७ साधूसज्जनिविटंबुअडी तोविटंबुसधनतोडी त्याच्यानिजधर्माचीगुडी उभारेरोकडीवैकुंटी ९८ दुर्बळजो
काभगद्भक्त त्यासीसंरक्षीजोधनवंत तेणतुष्टलाभगवंत त्यातउद्धरितभक्ताअधी ९९ सकळमंगळामंगळपूर्ण सकळक
ल्याणाचेकल्याण तेहेसद्गुरूचरण तेथनिजधनजयाचेआर्पे ४०० त्यौतयाच्यानिजधर्माचेनिषाण सत्यलोकिलागलेआ
ण वैकुंटीकैलासीसपूर्ण भेरिनिषाननाहाटिले १ स्वधर्मजोउरलेनिजधन जोकरिसद्गुरुसीअर्पण तोचिनीष्कर्मकर्मी
जाण परमपावणतोएक २ ज्यासीचढोवढीभगद्भक्ति गुरूसीअर्पिनिजसंपती त्यातआंगीकारूनिलक्ष्मीपति आपुलीनि
जभक्तीत्यासीदे ३ ज्यासीअनन्यगुरुभक्ती त्याचाद्वारिच्यारिमुक्ती दासीत्वेउभ्याअसति त्यापासोनिश्रीपरतानके ४
ज्याचेतनुमनधन गुरूचरणिअर्पेपूर्ण त्यासीभवभयाचेभान कल्पांतिजाणदिसेना ५ दैवेंजोडीलीजेसंपति तेवेचुनिरे
वानिगुति अर्थपरमार्थप्राप्ती सभाग्यलाहातिनिजनिष्ठा ६ एसेनिवेचुनियाधन स्वयातिकुटुंबपिडीपूर्ण जोपोटानखा
यआपण तेथक्षधनसंचित ७ एवंकदर्युनिजप्राण जैसेसाचिलेयक्षधन तेअध:पातासीकारण दुखदारुणधनलोभ्या
८ म्हणेमीहीयाचनिष्ठा यक्षवित्तसालोकरंटा द्वातिचास्वार्थगेलामोटा वेचलानिजमोक्षाकटकटा ९ साचोनियायक्षवित्त
मीमासेकेलेअनहीत यासखेदयुक्त कष्टेबोलतनिजदु:खे ॥ ९० ॥ ॥ श्लोक ॥ व्यर्थयात्यर्थहयाविनम् प्रमत्तस्य वयोबलं ॥ कु
शलायेनिसिंध्यतिजरठ: किंनुसाधये ॥ २५ ॥ ॥ टिका ॥ निजभोगवर्जीत जीणोनिकायावाचाचित्त कष्टेमिळवावयावित्त साले

उन्मत्तअविवेकी ११ करिताविताचेअयास गेलेतारूण्यबळआयुष्य शरिरक्षीणझालेनिःशेष तरिवित्ताचा
शोषशमेना १२ अर्थेअर्थेवाढविता आणिवारवाढलीचिंता तेणेविसरलोनिजस्वार्थो अर्थलोभताकदर्यु १३
जोवित्ते जीविते साचार भूतदयापरोपकार करूनियाविवेकीनर भवाब्धीपरपावले १४ तेमजनिर्दैवाचेयथेभ्रष्टवा
वित्तवृथाजीवित आयुष्यहीगेलेव्यर्थ नीजस्वार्थबुडाला १५ म्हणताअसताजीविजीत साधूनिघेउनिजस्वार्थ तेअ
तानचलेयथ अर्थसामर्थ्यदोनिगेले १६ अधमीसत्वगेलेचिन जरेनेगीळीलेसामर्थ्य केवळमीजटरयथ देवहातउ
रलेअसे १७ करकजोडीताअर्थ लोकनाडलेसमस्त ऐसेजाणानिश्चीत स्वयसांगतकदर्यु ॥ १८ ॥ ॥ श्लोक ॥
कस्मात्संक्लिश्यते विद्वान्व्यर्थयाऽर्थतृष्णयासकृत ॥ कस्यचिन्मायया नूनं लोकोऽयं सुविमोहीतः ॥ २६ ॥ ॥ टीका ॥ ॥
येथअज्ञानाचिकोणगति जेअर्थअनार्थीम्हणति तेहीअर्थीअर्थीहोति ज्ञातेभ्रमतिअर्थासी १९ ऐसेभ्रमतेजेसज्ञान तेहीअ
र्जीवयाधन युक्तायुक्तप्रयत्न अनुदिनिजाणेस्वयकरिति २० सज्ञानभ्रमावयाकारण ईश्वराचिमायापूर्ण अघटघडीजीचेलक्ष
ण त्याधीनसज्ञानमोहीले २१ कृष्णमायामोहीलेपंडीत नव्हेम्हणालहाईत्यर्थ तेजोडीतातिअर्थे निजसुखार्थभोगेच्छा २२
भोगामाजीम्हणतिजसुख तेजाणावेकेवळमूर्ख येचअर्थीचाविवेक कदर्युदेखबोलत ॥ २२ ॥ ॥ श्लोक ॥ किंधनैर्धन
दैर्वा किं कामैर्वा कामदैरुत ॥ मृत्युनाग्रस्य मानस्य कर्मभिर्वोतजन्मदैः ॥ २७ ॥ ॥ टीका ॥ ॥ कटकटावणीय्र
पूज्यपाहाहो त्यादृष्टीजासीभूलविमायामाहो भोगीवाढविजोदेहो तोचीपाहाहोनेश्वर २३ त्यादेहासीजेनानाभोग
तेचित्यासीक्षयरोग धनजोडनेअनेग तोचिमार्गेनिधनला २५ तेधनमीळेअनयासी यालागीधनेवतउपासी अर्थजो
डोनियाश्रयासी भोगीताकामासीसुखकाय २६ / कामसुखकामीनिमेळी सुखार्थकौस्त्रियेतप्रतिपाळी तेचिनानापरिछळी
देताकिकवीसुटेना २७ स्त्रीपुत्रकामभोगादिक तेणेदेहासीयावेसुख तोदेहोचिमरणोन्मुख नित्यअंतकलागला २८ जेजे
अतिक्रमेघडी तेतेकाळवयसातोडी येथकोणभोगाचीगोडि धनकामेवेडीसज्ञानेकेली २९ सर्पामुखीदर्दुजाता तोद २

ईरहायमारयाखाता तेणेनस्फुटे सर्पग्रासता जाणतत्वताजयापरि ३० तेविनानाभोगमेळे देहिमृत्युमागटळे हेजाणो
नियाआंधळे धनकामेझालिसज्ञान ३१ सकरितातोविमरणधर्म त्यासीकोणनिवविभोगकाम हाकेवळमायचाभ्रम त्या
मूलपरममहासीद्ध॥ ३२ धनेहोईलपरलोक तोहिभोगदुःखदायक भोगक्षयेकर्ममूर्खे येतिदेखअधःपाता ३३ करिता
भोग्यकाकाम्यकर्म पुढतिजन्मेपुढतिमरणे भोगणेपडेअतिश्रम हेदुःखपरमधनकामा ३४ धनकामासीनिजसुख
सर्वाल्मनानाहीदेख मीहीऐसाचिहोतोमूर्ख निजभाग्येदेखधनगेले ३५॥ श्लोक॥ ॥नूनंमेभगवांस्तुष्टःसर्वदेवमयो
हरिः॥येननीतोदशामेतां निर्वेदश्चात्मनःप्लवः॥२८॥ ॥टीका॥ ॥ मीपूर्विहोतोअतिअभाग्य आतासालो
अतिसभाग्य मजतुष्टलाश्रीरंग विवेकवैराग्यपावलो ३६ मासेसंचितकाजेधन तेचिमासेमुख्यअज्ञान तेहरिणेहरो
नीआपण कृपापूर्णमजकेली ३७ भक्ताचेअज्ञाननिरसीहरि याचीलागीनावतेमुरारि तेणकृपाकरूनिपुरी विवेकअं
तरिउपजविला ३८ वैराग्यविवेकाविणआंधळे वैराग्यविवेकाविणपांगळे तेमासेहृदयीजावळीफळे एकवेळेउपजली
३९ ऐसीहरीनेकृपाकरूनि मासेधनसीअज्ञानहरोनि विवेकवैराग्ययेदोनि मासेहृदयभुवनीप्रकाशली ४० परिकोणे
काळेकोणदेशी कोणरामेयाविशेषी हरिकृपाकरितांकैसी हेकोणासीकळेना ४१ भक्ताचेहरावयाचित्त हरिहरितोत्या
चेचित्त वित्तत्यागेकरूनिरुचित्त देविवेकयुक्तवैराग्य ४२ ऐसधनदेलाविदान ब्रह्मादिकाअतर्क्यजाण यालागीतोभंग
वतपूर्ण त्यासीसाडीगुणवशाहोति ४३ त्याचेअचित्यानतरूप परिमजलागीझालासकृप मासेधनेसीनिरसूनिपाप
ज्ञानदिपउजळला ४४ डोकाकृपाउपजलीभगवता परिम्यावंचीत्मायज्ञदेवता त्याक्षोभत्माकरिताघाता हेहिसर्वथाघडेना
४५ करिचक्रधगधगीत ज्याचापाठिराखाहरिसमर्थ विघ्नाचावारानलागेतेथ देववंदितनयासी ४६ देविवंदुनिभक्त
दासी शांतकरविलेनृसिंव्हासी तोपाठिराखाहरिज्यासी विघ्नेत्यापासीरिगेकैवि ४७ जेणदेवाचियाकोडि क्षणेसोड
विल्आबादवडी त्याचेभक्ताचित्तीबवाकुडी देखेबापुडीकेविकरिति ४८ जोसकळदेवाचासकळनियता ज्याचेचरणदेव

वरिति माथा तो भगवत साह्य असता विघ्न सर्व बाधीना ४९ ज्याचेनि बळे वाढले देव देव ज्याचे अवयव तो हरि तुष्ट
ला स्वयेमेव तेथ विघ्न संभव कोणाचा ४५० सर्व देवमय श्रीहरि ईश्वरचंद्ररूपि माझा रि ऐसीया मज दिनावरि विघ्न ससारिम
ज असेना ५२ ऐसीय कृपेचे मज कारण येजन्मी नाही साधन हे पूर्विल जुने ऋण देवापासी जाणट विले होते ५३ मातेअ
ति दुःखी देखोन हरि तुष्टला कृपापूर्ण त्याच कृपेस्तव जाण विवेसपन्न मी झालो ५४ लोकाधनक्षय प्राप्त झाला दुःख तेणे दुःख पाव
लो निजसुख भवाब्धी तरावया देख वैराग्य विवेक दृढ तारु ५५ हरि सेवो सोडूनि आलस्य म्हणे उरले आयुष्य निजाण व्यर्था जा
वो नेदि अर्ध क्षण करि निर्दळण सुख दुःखा ॥५६॥ ॥श्लोक॥ सोऽहं कालववाषण्णो षयुष्य ऽगमात्मनः ॥ अप्रमत्तो
खील स्वार्थे यदि स्यात्सिद्ध आत्मनि ॥२९॥ टीका॥ काई साभवभयाचा घाउ घईन कोटि जन्माचा सुरु नाशल्या आयुष्या
चा केवाउ करिन निवाउ येणे देहे ५७ देहासी आली वार्धीक्यता परिखा ह्याप्यन के माझीया चित्ता तेणे चिति चितीभगवता भव
वध आता छेदिन ५८ उरले आयुष्य येथ कुळीकाळाचे पाडोनि दात गर्भ दुःखाचे खणोन खत मरणाचा घात मी करिण ५९
जेणे देहे सत्यानृत कर्मे आचरलो समस्त तेदेहासी मी सोसीन यथ विदेहत्व निजभावे ६० घालुनि ज बोधाचि घाडी फोडीन दे
हाचि बांदवडी तोडुनि सुख दुःखाचि बेडी उभविन गुढी सायुज्याचि ६१ आजी वैराग्य विवेकयुक्त मी निज स्वार्थी साव चित
जो जो साधीन परमार्थ तो तो हास्तगत मज होय ६२ मज चि साधे निज स्वार्थ हाचि नमना होय थ जो जो वैराग्य युक्त त्यासी
परमार्थ आदना ६३ वैराग्य विवेकाचे लक्षण देहगेह स्त्रीयादि धन असता असकेन के मन वैराग्य पूर्ण याना व ६४ आ
जी अरंभके त्यापा हा हो यासी देवादेवी समुदावो येणे सहीत देवादिदेवो मज साह्य होहे प्रार्थीत ६५॥ श्लोक॥ ॥ तत्रमा
मनुमोदरन्देवास्त्रिभुवनेश्वराः ॥ मुहूर्तेन ब्रह्मलोकं खट्वाङ्गः समसाधयत् ॥ ३०॥ ॥टीका॥ ईंद्रिय उरधिष्ठात्री
२ देवता मज साह्य होतु समस्ता सीद्धी पावावया र्थ परमार्था ईंद्रीय यज्ञता मज द्यावी ६६ जो त्रीभुवनेश्वर विख्यात तो साह्य झाली
या भगवत देवता साह्य होति समस्त त्या अंतर्भूत हरि रूपी ६७ देवता रूप भाऊनि हरि सकळ दयाचि सेवा करि साह्य होउनि दि
नोद्धारि मज भवसागरि तारावे ६८ म्हणाल वयेन्नीचा शेवट केवळ साल्ला सी तु उरट · बाधीकी हो खटपट वृथा कष्टकाकरिसी ६९

ऐसा नमाना वाअर्थ खर्चिता रा आविख्यात मुहूर्ते साधीला परमार्थ निजस्वार्थ पावला ७० त्याहि निमाझेनतवयेथ आयुष्य असे
ले बहुत देवसाह्य होत समस्त निमिषपरमार्थ साधीन ७१ आजी विवेकवैराग्य जैसे आहे हे जै निर्वाहले राहे तै कैसी काळ बापुडे
काय म्याजीं तिला होय संसार ७२ हा पूर्वि कैसा हो तायेथ आता पालटल्याचे वृत्त साला विवेकवैराग्ययुक्त हे आश्चीर्य सांगनश्री
कृष्ण ७३ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इत्यभिप्रेत्य मनसा ह्यावंत्यो द्विजसत्तमः ॥ उन्मुच्य हृदयग्रंथीन् शान्तो भिक्षुरभून्मुनिः ॥
॥३१॥ ॥टीका॥ ऐसा तो आवंतिचा ब्राह्मण अतिकदर्यु होता जाण त्याच्या हातिचे गेलीया धन वैराग्य चिन्ह पालटले ७४ त्याला गीवै
राग्यविवेकाचिनि झाल्या आदनिक्षुप्रभाली क्रल्ला सांगे उद्धवाप्रति निजात्मस्थीति साधाववा ७५ पूर्वि होता ब्राह्मण आधम धनलो
भी निंद्यकर्म तोचि झाला द्वीजोत्तम विवेक परम वैरागी ७६ पूर्वि केलीया निश्चीतार्थ मी साधीन सर्वथा अति उल्कासता निजपर तो
मार्थ साधक ७७ माझी या दुःखाचे कारण माझा मीचि झालो जाण धरिता काम लोभ धनाभिमान दुःखदारूण मज मासि ७८ मज दुः
ख देउनि गेले धन धन ते दुःखाचे भाजन स्त्रीपुत्रार्थ सलोभी आपण तिहींच जाण मज दंडीले ७९ धरावाशातिचा अभीमान तव
स्वयाति मि सांडीलो जाण मजसी विमुख झाले स्वजन त्याचा लोभ मज आता ८० स्त्रीपुत्र स्वजन धन हेचि लोभाचे मुख्य कारण
माझा मज देहाभीमान त्यासी माझेन मनसा त्याग ८१ नमन स्त्रीपुत्रादि धनासी नमन स्वयाति स्वजनासी नमन देहाभीमाना
सी संमध तुम्हा आम्हासी असेना ८२ जेवि काजळा आणि चंद्रबिंबासी एकत्र वास दिसे दृष्टीसी परि चंद्र अलीप्त जळेसी तेवि स
वधु आम्हासी तुम्हा नोडी ८३ जेवि काअखंड अहिणिसी छाया जडली से रूपासी ते रूप न बैसे निज छायसी तेवि सबधु तुम्हासी
मज नाही ८४ जेवि तारुण्य ये देहापासी तेणे तारुण्ये देह मुसमुसी शोखी तारुण्य सांडी देहासी तेवि मी तुम्हासी सांडीले ८५
वणी वसताचे रिगवणे वणश्री शोभा मिरवतेणे तो वसंतु जेवि सांडी वने तेवि म्या सांडने अहंममता ८६ बापसे वैराग्य विवेक सा
गकरविला अलौलीक देहाभीमान तिळोदक दिधले देखममतेसी ८७ जेवि भ्रष्टलीया पुत्रासी पीता घट स्फोटे त्यागी त्यासी तेवि त्या
गूनि देहाभिमानासी स्वयसंन्यासी तो झाला ८८ जेवि ये फळ परिपाकाते सांडी जन्मल्या निजदेहाते देठ न धरिल्या फळाते फ
ळ देठाते धरिना ८९ तेवि हा न धरि अहंतेसी अहंता त्यजीली नये त्यापासी हा ही देहाभीमानासी सद्भावेसी नातळे ९०
जळी जेवि पद्मीनिपान असोनि जळेसी अलीप्त जाण तेवि नातळोनि देहाभीमान सन्यास ग्रहण विधुक्त ९१ अन्यसन्या

सीकरोनिहोम जाळीलाम्हणतिक्रोध काम होरवीति जळूपहोयभस्म क्रोधकामसचले ९२ तेहिनक्रोधेचि याहोमस्थीती
जाळील्याविकल्पाच्याहुति कामक्रोधाचिपूर्णाहुति केलीअहंकृतिसमवेत ९३ होमुनिनिजस्वभावासी सात्वीदंडीसन्या
सी आज्ञाघेउनिगुरुपासी सुखेसुखवासीविचरत ।। श्लोक ।। ।। सचारेमहीमेतां संयतात्मेद्रियानिलः ।। भिक्षार्थेनगर
ग्रामानसंगोलक्षीतोऽविषान ।। ३३ ।। ।। टीका ।। जीनोनियामनपवन सांडोनियामानाभिमान परमानंदपरिपूर्ण पृथ्वी
माजीजाणाविचरत ९५ ज्यासीनावडेदेहसंगति त्यासीकैचासंगुसांगाति एकलाविचरेक्षीतिति आत्मस्थितिनिजबोधे ९६
अखंडवसेवनांतरि भीक्षेलागीनिघेनगरि रवेट सर्वग्रामीपुरी भीक्षाकरियथाप्राप्त ९७ मीएकभिक्षेसीयेता हानेम
नकरिसर्वथा अलक्षयेवोनिअवचिता जेआलेहातातेणेसुखी ९८ पंचागारसप्तागार हाहिनमनाहीनिर्धार कोणेवि
खीचाअहंकार अनुमात्रधरिना ९९ ।। श्लोक ।। ।। तंवैप्रवयसंभिक्षमवधूतमसज्जनाः दृष्ट्वापर्यभवन्भद्रवकी
भिः परिभूतिभिः ।। ३३ ।। ।। टीका ।। नकरीदेहमळनक्षाळण मूसलवतकरिस्नान यालागीतोधूसरवर्ण अवधूतपण
याहेतु ५०० ऐसाविचरतापृथ्वीसी आवचटआलाअवंतिसी अतिवृद्धआणिसन्यासी आवधूतवेषीदेखीला १ सन्या
सपतलीयाजाण पूर्वभूमिकाअवलोकण एकवेळाकरावीआपण पद्धतिलखणआश्चीर्याचे २ तेनगरिचेम्हणतिज
न अरेहाकदर्युब्राम्हण याचेहारपत्नाधन सन्यासीजाणहासात्व ३ हेऐकोनियाअतिदुर्जन त्यासभवतेमीनलेजा
ण परस्परेदाउनिखुण विरुद्धछळणमाडीले ४ त्यासीबहुसालउपद्रवीता क्षणार्धपालटनकेचित्ता क्रोधानयेचिस
र्वथा अतिविवेकतामहाधीरु ५ त्याच्याउपद्रवाचिकथा आनित्याचीसहनसीलता तुजमीसांगेनसर्वथातत्वता सा
वधानताआवधारि ६ दृष्टीदेउनियेथीचाआर्थी विवेकेकुशळहोयश्रोता अर्थधरिभावार्थता शांतितत्वतोलाभे
७ विवेकचित्तचकोरचंद्रा भागवतभाग्यशुद्धमुद्रा शांतिसोभाग्यनरेंद्रा ऐकसुभद्राउद्धवा ८ आकळावयानि
सा जशांतिसी कृष्णसंवादिउद्धवासी ऐसेंबंधकरनित्यासी दशातेऐशीशांतिची ९ आवरोधीताजीवेकेसी सन्मान
देताअपमानेसी जोसर्वथानयेक्षोभासी शांतीत्यापासीनेऐक १० ।। श्लोक ।। ।। कचित्त्रिवेणुंजगृहुरेकेपा

ग्रं कमंडलं॥ पीठं चैके ऽक्षसूत्रं च कंथां चीराणि केचन॥३४॥ ॥टीका॥ दुर्जनि वेढुनि सन्यासी छळ
नार्थ लागति पायासी तेणे न मन प्रसंगेसी करिति स्पर्द्धासी आवघेही ११ एक ह्मणति वृद्ध सन्यासी एक ह्मणति किति
चातुर्मासी एक पुसति संप्रादायासी कोण गुरु नि तुह्मासी मुडीले १२ एक खुणावति एकासी पूर्वभूमी पुसा वयासी ए
क ह्मणति यापासी धनसंग्रहासी पुसारे १३ एक ह्मणति अहो स्वामी तुमची कवण पूर्वभूमी तुसी व्यापारि की उद्यमी को
ण ग्रामि निवास १४ एक ह्मणति काही आहे धन एक ह्मणति आता निर्धन एक ह्मणति नकरा छळन विरक्त पूर्ण स
न्यासी १५ ऐसे करिता छळण सन्यासी अनुद्वेगे जाण नीशब्द वाद धरिले मौन्य काही वचन बोले १६ एक ह्मणति त्रीदं
डा कारण डांपर्वी होता अति सधन कोरुनि भरले असे धन हे चिन्ह लक्षण त्रीदंडा १७ एक ह्मणति सहति सेहस्त्र दोरि कंथा
केली असे थारि एक ह्मणति त्या मासारि धन तळी वरि खीळीलेसे १८ एक ह्मणति काय पाहाता तोंड एणे माडीले से पाखांड
ऐसा निर्भिछिता वितंड एके त्रीदंड हरीतला १९ एके हरीतले पाणीपात्र एके नेले पिटपवित्र एके नेले अक्षसूत्र काषायवस्त्र
ते एक २० एक ह्मणे हा मासारि णाइत भला सापडला यथ ह्मणोनि कथेसी घातली हात कौपिन युक्त तेणे नेली २१ ऐसे क
रिता ही दुर्जनि त्याचे गजबजी नामन काही न बोले वचन क्षमेने पूर्ण निज धैर्य २२ तो ह्मणे येणे जाणे ही दोनी केवळ अ
दृष्टा आधीनी या लागी मागण्याची ग्लाणि नकरुनि मुनि घाला २३ सन्यासी जाता देखोनि सभ्य सभ्य घट येउनि साष्टांग न
मस्कार करुनि अति विनित पणी विणवित २४ मग ह्मणति हरहर अपराध घडला थोर मातले हे रांडपोर पात्रापात्र न ह्मणति
५२५ स्वामि कोपन धरावा मनि वस्त्रे घ्यावे कृपा करुनि परत विलापाया लागुनि पूर्ण छळणि छळावया॥२६॥श्लो०॥ प्रदाय
च पुनस्तानि दर्शितान्यादद्दुर्मुनेः॥३५॥ ॥टीका॥ सन्यासी अनुणि साधुवृत्ति दंडकमंडलु पुढे ठेविति एक वस्त्रे आणो
नी देति एक ते नेति हीरानि २७ एक ते ह्मणति वृद्ध सन्यासी याचे वस्त्र घ्यावे यासी एक ह्मणति या घटासी देउ ता उ ह्मा
सी अति पुण्य २८ वस्त्रे न देति उपहासी सन्यासी निघे सावकाशी एक परतउनि त्यासी देउनि वस्त्रासी जा ह्मणति २९ एक धाउ
नी हाणे माथा वस्त्रे हीरोनि जाय परता एक ह्मणति यारे आता वृद्ध काष्ठ थावी णवाल ३० या परि सन्यासी आपण गेला वस्त्रे

संडुन करोनियासंध्यास्नान भिक्षार्थ जाणनिघाला ३२॥ ॥ श्लोक॥ अन्नंचभैक्ष्यसंपन्नं भुंजानस्यसदिनंदे॥
मूत्रयेतिचपापिष्ठाः ष्ठीवत्यस्यचमूर्द्धनि॥३५॥ यतवाचंवाचयंति ताडयंतिनवक्तिचेत्॥३६॥ टीका॥ भीक्षामागोनि
संपूर्ण शास्त्रविभागेभागुन सरितातटिकरिताभोजन तेदेखोनिदुर्जनतेचिआले ३३ अरेहासन्यासीनव्हेसाचा कदर्यु
आमुचेगावीचा होयनोव्हेनबोलवाचा हाटकपणाचाउपाव ३४ यासबोलविल्याविणराहे तोचादासीचापुत्रहोय ऐसी
शेपतकरूनिपाहे आलेसमुदायतयापासी ३५ एकह्मणेयाचेमौन उडविणमीनलगताक्षण हाजेणेकरिशीखस्फुरण तो
उपावोजाणमिजाणे ३६ तोमाह्मापापिअतिदुर्मती जेवीतात्याचेमस्तकीमुति तरिक्रोधनयत्याचेचित्ता निजात्मस्थीतिनिवा
ला ३७ जरिअंतरिक्रोधआला तरितोआशांतचिसाला बाहेरिनबोलचिबोला लोकलाजेभ्यालापोटास्ये ३८ तैसानव्हे
हासन्यासी धोउनिसांडीलेजनलोकासी निजशांतिचिदशाकैसी क्रोधमानसीकोलेना ३९ अतएकबोलेएक यानाकमुख्य
दांभीक तैसासन्यासीनव्हेदेख सबाह्यचोखनिजशांति ४० तवतेदुर्जनह्मणति अरेहानबोलेनिश्चीति सन्मुखमुखावरि
थुंकीति अतिनिंदितीनोकुनी ४१ एकहाणितीलाता एकरोलेदेतिमाथा एकहाणितिनबोलता यासीसर्वथानसोडा ४२॥
तर्जयंत्यपरेवाग्भिःस्तेनोयमितिवादिनः॥ बध्नंतिरज्वातंकेचित्बुध्यतांबध्यतामिति ३७॥ ॥टीका॥ आणिकदुरूनिशाण
वर्मीविधुनियावाग्बाण याचेधर्याचेलक्षण आह्मीसर्वत्रजाणितले ४३ याचेवेशाचाविच्यार षट्नव्हेदांभीकथोर भीक्षा
मीसेहिंडेहर धराचोरूनिश्चीतु ४४ ऐसेविकल्पवाक्यगर्जती एकबांधाबांधाह्मणति एकदृढदोरिबाधीति दोहीहाति
अधोमुख ४५॥ ॥श्लोक॥ क्षिपंत्येकेवज्ञानंतएषधर्मध्वजःशठः॥ क्षीणवित्तइमांवृत्तिमग्रहीत्स्वजनोज्झितः
॥३८॥ ॥टीका॥ याचेपूर्ववृत्तजेजाणति तेआपमानुनिनिंदिति पूर्वीकदर्युचिस्थीति होआह्मासीसन्यासमिरवि ४६
येणेकाकाकलेधन अधर्मेवित्तझालेक्षीण स्वजनिसांडीलादवडुन पोटासीअंन्नमिळेना ४७ अन्नमीळावयापो
टासी झालाकपटवेषसन्यासी लाजनाहीयानिर्लज्जासी योग्यआह्मासीदाविता ४८ पूर्वीलागुनिहावंचकु झालासन्यासी
दांभीकु याचेमननेणेहाभोगेळालोकु महाठकुदृढमौनी ४९ होकाबहुरूप्याचिसोगेजैसी तेविउत्तमवेशेसन्यासी होऊनि

कुआत्माअत्यासी मारितायासीदोषुनाही ५५०॥ ॥श्लोक॥ अहोएष महासारो धृतिमान्मौराडिव॥ मौनेनसाधय
त्यर्थबकवदृढनिश्चयः॥३९॥ ॥टीका॥ दांभीकामाजीहाबकी धरित्मावैराग्यतेप्रतिपाळी आश्रीपिडितानडंडकी जे
विकारीकीमहामेरु ५१ याच्याधर्याचेग्रहनपण साधावयाआल्नआछदन बकाच्याऐसेधरिलेमौन्य स्वार्थपूर्वीलक्षूणि
५२ बकगीळावयामासा मौनधरुनिराहेजेसा हाहीजाणावातैसा भोळ्यामानुसानाडीत ५३ हाधनलोभार्थजाणा
दृढीलउपद्रवनआणिमना तेचिसाक्षीसदृढधारना उपद्रवगणनायानाही ५४ एकम्हणतिधर्यमूर्ति म्हणोनियात्नाताहाणि
ति एकतेनाकीकाड्याखुपसीति याचिनिजशांतिपाहोपा ५५ ऐसेऐसेउपद्रविति नानापरिउपहासीति तरिदृढपनुपजेचित्ति
निजशांतिनिश्चयक ५६ जवजव देखतिस्याचिशांति तवतवदुर्जनक्षोभायती नानाउपद्रवत्यासीदेती तेचिश्रीपतिसांगत ५७
॥श्लोक॥ इत्येकेविहसत्येनमेकेदुर्वातयंतिच॥तवर्वेधुर्निरुधुर्यथाक्रीडनकंद्विजं॥४०॥ ॥टीका॥ कदर्युबानत्नापूर्ण
शांति ऐसेएकउपहासिति एकनाकिचुनाल्नाविति एकमुखमाखीतिकाजळे ५८ एकअतिषटसाचोकारे पुढाटाकोनिपाटि
मोरे श्रद्धाकरितिअधोद्वारे नाकितोंडीभरेदुर्गंध ५९ तरित्याचियानिजस्थीति अनुमात्रक्षोभनयचित्ति तोचिसन्यासीत्रिजग
ति ज्याचिदृढनाशांतिक्षोभविल्नाही ६० एवंक्षोभेनात्याचेमन देखोनखवळलेदुर्जन त्यासीगळासारवळनिरुधुन आणिला
बाधुनचौबारा ६१ यासीवोळखारेतुम्हीकोणि डाधनलोभीजोअकर्मी तोअजीसापडविल्नाआह्मी अतिअधर्मीदांभीक ६२
जेविगारुडीबाधीमाकडा तेविसन्यासीबाधील्नागाढा मिळोनियाचहुकडा मागापुढेवोढिति ६३ एकवोढीतिपूर्वेसी एकवोढी
तीपश्चीमेसी सन्यासीहासेनिजमानसी सुखसर्वांसीहोयजणे ६४ प्रारब्धेदेहाभोगविजाण याचामजसीसंबधकोण येणेवि
वेकेक्षमापूर्ण कोणाचेमनदुखविना ६५ जेथस्वगोत्रसाईरेसज्जन जिहीदिधल्नाअतिसन्मान त्यादेखताआपमान अनुद्वी
ग्नजोसाहे ६६ त्यापासीशांतिसपूर्ण उद्धवानिश्चयेंसीजाण ज्याचेक्षोकेशानत्नाजेनामन शांतिटाकोजाणतेठायी ६७ ऐसाक्षो
भवितापाहाहो क्षोभानचढेत्याचाभावो त्यासन्यासाचाअभिप्रावो स्वयेदेवदिसांगत ६८॥ ॥श्लोक॥ एवंसभौतिकदुःखं
दैवंदैहिकमेवयत्॥भोक्तव्यमात्मनोदिष्टंप्राप्तंप्राप्तमबुध्यत॥४१॥ ॥टीका॥ भीक्षुबोलेनिजविवेक त्रिविधप्रार
ब्धबाधलेलोक तेणेभोगणेपडेआवश्यक रावोरंकसुटेना ६९ भूताचिपिडातेभौतिक देवाचिपिडातेदैविक देहिउपजतिज्वरा

दिक तेहीपिडादेखदेहाचि ७० यापरित्रिविधदुःख प्रारब्धजालेअनेक तेभोगीतामानीअसुख तोकेवळमूर्खमतीमंद ७१
जेभोगअले प्रारब्धेसी तेथेसाह्यकेल्याहीहरासी भोगनचुकती प्राणियासी हेजाणोनिसन्यासीक्षमावंत ७२ कृष्णसाह्यपांडवासी
तेभोगीतिनक्षचर्यासी साह्यकेल्याहीहरासी प्रारब्धकोणासीटळेना ७३॥ ॥श्लोक॥ परिभूतईमागाथामगायतन
राधमैः॥ पातयद्भिःस्वधर्मस्थो धृतिमास्थाय सात्विकी ॥७॥ ॥टीका॥ दुर्जनाच्याउपद्रवाहाति निजशांतिनसांडीयती धरोनि
यासात्विकीधृती स्वधर्मस्थीतिनटळचि ७४ तेणेभीक्षुकेनेगायिलीगाथा तेतुजमीसांगेनआता उद्धवआतिसावधनता तोबोधतत्वता
आवधारि ७५ तोबाधुधरिताचित्ती द्वंद्वसाम्यापावेस्थिति सहजेउत्कृष्टनिजशांति सायुज्यमुक्तीघररिगे ७६ जगीउद्धवाचेभाग्य
पूर्ण ज्यासीश्रीकृष्णाकरिसावधान कायबोलीलाभिक्षुआपण तेनिरूपणआवधारि ७७॥ ॥श्लोक॥ द्विजउवाच॥ ना
यंजनोमेसुखदुःखहेतुर्नदेवतात्माग्रहकर्मकालाः॥ मनःपरंकारणमामनंतिसंसारचक्रंपरिवर्तयेद्यत्॥७२॥ ॥टीका॥
ख सुजनदुर्जनसाधारण ऐसेत्रीविधजन माझ्यासुखदुःखासीकारण सर्वथाजाणतेनकृति ७८ जनतितुकेपांचभूतिक
मासाही होतेदेख जनासीमजसहजेऐक्य उपजेसुखदुःखमनापासी ७९ देवतासुखदुःखदायक ऐसेह्मणाआगवबाक
तेदेवतेमने कल्पिनिक त्याचेसुखदुःखमजसीनलगे ८० देवतासुखदुःखदायकरूपेमनआपण मनेकल्पीलेदेवतागण जे
सुखदुःखदेतिजाण तेमुख्यकारणमजसाले ८१ जेथजैसामनाचासद्भावो जेथमनाचाविकल्पपाहाहो तेथतद्रूपभासे
देविदेवो धीतादेवोकोटेदिसेना ८२ यालागीसकळदेवता त्याजाणमनोकल्पीता त्यापासावसुखदुःखव्यथा तेमनाचे
माथानिश्चीत ८३ आत्मासुखदुःखासीकारण हेसमूळमिथ्यावचन आत्म्याचेठायीद्वैतभान श्रीशुद्धीजाणअसेना
८४ मीएकसुखदुःखाचादाता हाएकसुखदुःखाचाभोक्ता हेआत्म्याचेठाईतत्वता जाणसर्वथाअसेना ८५ जन्मका
ळीचेग्रहदारुन ह्मणोनिसुखदुःखासीकारण ग्रहाचाग्रहोमनआपण जन्ममरणभोगवि ८६ ग्रहाचिग्रहगतिदेहांतरि व
मनाचिग्रहगतिल्याहुनिथोरि दुःखभोगविनानाप्रकारि जन्मजन्मांतरिसोडिना ८७ दुष्टग्रहच्यारिदिवसपिडी मना
चिपिडाजन्मकोडी दुष्टग्रहोभोगूनिसोडी मननसोडीकल्पांति ८८ जरिमननधरिदेहाभीमान तैग्रहाहाचिपिडामानी

कोण यालागी सुखदुःखासी कारण मनाचि जाण सहा महो ८९ यथ जनक मी दुःखदायक हेही म्हणो नये देख कर्मा कर्म
बंधमोचक ते दुःखदायक दायक घडे केवि ९० स्वधर्म कर्म शुद्ध भाविक त्यासी मने करूनि सकाम कामीक नानापरि अति
दुःख योनि अनेक भोगवि ९१ ऐसा कर्माचे निश्चीयायोगे जे मनो संकल्प कर्मी न लगे ते सुखदुःखाचि अनेगे विभांडी वेगे निजक
र्म ९२ देह सुखासी काय जाणे आत्मा सुखदुःख सर्वथा नेणे यथ सुखदुःखाचे गाउभरणे मने भोगणे निजसत्ता ९३ यथ सु
खदुःखदायक मनची झाले असे एक मना आधीन होउनि लोक मीथ्या सुखदुःख भोगीती ९४ काळ सुखदुःखाचा दाता हेही
न घडे गा सर्वथा मनो संकल्प विकल्पक ता काळाचि सत्ता लागली ९५ अजर अमर असता आपण म्हणे घतले मज मरण तेथ अहे
चीकळ त्या गला जाण क्षणक्षण निर्दळीत ९६ आपुले नि हाते आपण पटा डे खोचिला धाभण राशी रूपता चिते जाण सर्पभ
य प्राण सांडीला ९७ त्यासी सर्प नाही लागला मी विखे कवितो घावरला परि निजशंके स्वये निमाला तैसा काळ लागला जना
सी ९८ एकासी सर्प झोंबला पाटीसी काय रुतले म्हणे सन्यासी तो म्हणे काटि लागली कैसी ते म्या अनयासी उपडिली ९९
तानकु सर्पासारख यालागी त्यासी न चढे चि विख निजव्यापारि देख यथा सुखे वर्तती १०० त्यासी सांगुनि बहुकाळे खुण दे
ता सर्पाचि आठवण तत्काळ विष अंगी खवळोन आशंका प्राण सांडीला १ ते वि निर्विकल्प पुरुषा उठि संकल्प आशंका ते काळी
काळु देखा बाधे आवाका निर्दळणि २ नीःशंकपणे साचार ज्याचे मन म्हणे मी आमर त्याचे काळ वजी घर काळ दुर्धर
मनोशंका ३ जो निर्विकल्प निजनिवाडे काळ सर्वथा न यत्याकडे नैश्वर नाही त्या पुढे काळ कोणि कडे रिगेल ४ यापरि
[illegible]का बदेख नव्हे सुखदुःखदायक सुखदुःखाचे जनक मनचि एक निश्चीत ५ मन कल्पीत संसार जाण म्हणे सी सुख
दुःखासी कारण ॰ मनकल्पीत जन्ममरण संसार चक्री आवर्तन मना स्तव जाण पुनःपुनः ६ हे सांही प्रकार जाण
म्हणसी सुखदुःखासी कारण विच्यारिता हे अप्रमाण मनो जन्य सुखदुःखे ७ न वळला घविके से मन सुखी उपजवि
मीपण सुखदुःखे जाण भोगवि ८ डोळ्याचा कणु आल्प एक तो त्रारि राशीदे अतिदुःख ते वि वासना मात्र मन देख दारुण
सुखदुःख भोगवि ९ म्हणाल यथ अविद्या एक ते होय सुखदुःखदायक अविद्या मूळ असता देख मने विण सुखदुःख कदा नुपजे १०

अविद्यामळें असता पाहीं मलीन स्फटिकाचा ठायीं तेंवि सुखदुःखचिना हीं भोगकोणे ही कधिं देखीजेना ११
मनदुष्टीत जे का पाहीं तें हा भोग भोगी जे देही तें सुखदुःख न पडे ठायीं स्वयें स्वदेहीं देखीजे १२ यालागी सुखदुःखा
चे कारण मनचि आपण्या आपुण तेणें लागुनि जन्ममरण भोंवडी दारुण भवचक्रीं १३ भवचक्रीं भ्रमणावर्तन कोणेरीतिं कर
वि मन तेंचि अर्थीचे निरूपण भिक्षु आपण्या आपण निरूपि १४॥ ॥श्लोक॥ मनोगुणान्वै सृजते बलीयस्ततश्च क
र्माणि विलक्षणानि ॥ शुक्लानि कृष्णान्यथ लोहितानि तेभ्यः सवर्णाः सृतयो भवंति ॥४३॥ ॥टीका॥ मनकल्पानि
निजसत्य उपजविनानारत्तिते त्याची त्रिगुण होति यथे गुणविभागाते गुणवृत्ति १५ तवर जतमादि गुणी सुरनर तीर्यगादि
योनि मने त्रीभुवन उभउनि संसारभुवनी स्वयें नांदे १६ त्या मनाचि प्रौढी गाढि क्षणें रचे क्षणें मोडी मन ब्रह्मादिकां झुली पाडी
ईतर बापुडी ते कायी १७ मनाचा बळाकार कैसा निर्गुणें पाडी गुणांचा फासा त्यागुनि जीवपणाचा सासा संसार सकसा आव
र्ती १८ केवळ विचारिता मन ते जडमूढ अचेतन त्याचे निके विघडे स्वजन तेचि निरूपण सांगत १९॥ ॥श्लोक॥ अनीह
आत्मा मनसा समीहता हिरण्मयो मत्सख उद्विचष्टे ॥ मनः स्वलिंगं परिगृह्य कामान् जुषन्निबद्धो गुणसंगतोऽसौ ॥४४॥
॥टीका॥ आत्मा चित्स्वरूप परिपूर्ण निःसंग निर्विकार निर्गुण त्यासी संसारबंधन सर्वथा जाण घडेना २० जे स्वप्रकाशे प्र
काशघन निजतेजें विराजमान जो परमात्मा परिपूर्ण त्यासी क्रियाचरण कदा न घडे २१ विचारिता निज निवाडे मन जडत्व
ची जोडे त्यासीही संसार न घडे भवबंध घडे तो ऐका २२ नवल मनाचें विंदान शुद्धी उपजवी मीपण तेचि वस्तुसी जीवपण सगुनत्व
जाण स्वयें आणी २३ मनसंकल्पाचे बळ शुद्धासी करि सबळ लाउनि त्रिगुणाचि माळ भवबंध जाळ स्वयें बांधे २४ जेवि घटामाजी
ल घटजळ आकळी अलीप्त चंद्रमंडळ तेवि मनोसंकल्पें सकळ कीजे बाबुल चिदात्मा २५ घटिंजे हालता जीवन चंद्रमा करि कंपाय
मान तेवि शुद्धीसी मिरवे जन्ममरण मनोजन्य सुखदुःख २६ आत्मा स्वप्रकाशें चित्स्वरूप मन जडकल्पनारूप ते मानुनि आ
पुलें स्वरूप आपुले पुण्यपाप स्वयें भोगी २७ जीवाचा आत्मा आवश्यक सुहृद सखा परमात्मा एक तो मना जीवाचा नियामक द्रष्टा दे
खसाक्षीके २८ अविद्याप्रतिबिंबित नेटका जीव जो कामासारखा तो मनो भ्रमें भ्रमो नि देखा भोगवि सुखदुःखा मनोजन्य २९

मनाचि एकला तापरम जीवासी पडला थोर भ्रम आपण असता हि निःष्कर्म कर्म कर्मो स्वयभोगवि ३० एकजीव मनाचा नियं
ता तोचि मनाचि एकालता मनाचिया सुखदुःखव्यथा आपुल्या माथा नाथीला सी रीं ३१ जेवि अति अल्प ता प्रधान रायासी लाविद
ढबधन मग राजा तो ही होयदिन ताभोगवि जाणते सुखदुःख भोगवि ३२ तेद्शा जाली देही सी जीवासी मनें संसारिकेले तयासी
मग नाना जन्ममरणे त्रीसी अहीं निशी सुखदुःखे ३३ त्या मनासी निग्रहो न करिता जीवाचिन चुके व्यथा मनाचे निर्धरे नाचता
साधने सर्वथा व्यर्थ होति ३४ ॥ ॥ श्लोक ॥ दानं स्वधर्मो नियमो यमश्च श्रुतानि कर्माणि च सद्व्रतानि ॥ सर्वे मनो निग्रह
लक्षणान्ताः परो हि योगो मनसः समाधिः ॥ ४५ ॥ ॥ टिका ॥ न लक्षीता मनो नियमन सर्वस्व ही दिधल्या दान एक मी दा
ता अभीमान तेणे दाने मन दाटुगे होय ३५ चुकोनि मनो निग्रहाचवर्म आचरता वर्णाश्रम तेणे उल्हासे मनो धर्म मी स्वकर्म
अति श्रेष्ठ ३६ मीचि एक तिहि लोकी स्वाचार निष्ठ स्वयंपाकी या परि स्वकर्मादिकी मन होय अधिकी चाविरे ३७ मनो नियमनि
नाही बुद्धी तै यमनियमते उपाधी मी एक साधक त्रिशुद्धी हेचि प्रतिपादि मनी धर्म ३८ करिता वेद शास्त्रो श्रवण गर्वेचि भरते गहण
पांडीत्यी अति अभीमान मना नीयमन तेथ कैचे ३९ करू जाता निज कर्म कर्म क्रीया अति दुर्गम कर्मठ चौते चढे भ्रम मनाचा नि
यम घडे केवि ४० कर्म केवळ देहाचे माथा आत्मा देही असोनि विदेहता त्यासी कर्मी कर्मबद्धता कर्मठ मूर्ख तमानिति ४१ आनत
व्रत झाला व्रत्ती तेण धन्यधान्य वाछीति मननिग्रहो नाही चित्ति से व्रते आणी सुनार ४२ व्रत दान स्वधर्म सकळ यासी मनो
निग्रहो मुख्य फळ तेणे विण आवघे विफळ साधने निर्फळ साधका ४३ दानादिक सत्पदार्थ हे ज्ञानाचे अंगभूत ति साधने
समस्त निर्फळ येथ केविलक्षणा ४४ दानादिक जी जी जेथ ईहामुत्र फळ येत्याते ते फळचि निर्फळ येथे जन्ममरणाते वाढवि
४५ यथ साधक होय सज्ञान फळाशा निःशेष त्यागुन दानादि स्वधर्माचरण चित्तशुद्धी जाण उपेगाते ४६ माझी होवि चित्तशु
द्धी ऐसी उपजाव या बुद्धी ऐसी उपजाव या बुद्धी भगवत्कृपा हीज आधी तै साधने सीद्धी पावती ४७ साधनी माझी सिद्ध भक्ती मुख्य
त्यात विशेष नामकीर्ति नामे चित्तशुद्धी चित्ति स्वरूपस्थीति साधका ४८ नामापरते साधन सर्वथा नाही आण नामे भववध
छेदन सत्य जाण उद्धवा ४९ स्वरूपस्थीति निश्चळ मन जेथ ल्याजोनि जाय साधन तेथ दानादिकाचे प्रयोजन सहजचि जा
णखुटले ५० ॥ ॥ श्लोक ॥ समाहितं यस्य मनः प्रशांतं ॥ दानादिभिः किं वद तस्य कृत्यं ॥ असंतं यस्य मनो विनश्यद्दाना य

दिसिश्चेद्परं किमेभिः ॥ ४६ ॥ टीका ॥ जेथ त्यापुरुषाचे मन ठाकीआपुलेजन्मस्थान त्यासीदानादिकांचे कोण प्रयो
जनसाधनि ५१ पूर्णतल्यापाशीजीण वोगरिलीयासदन्न ठाकीआपुलेजन्मस्थान × तोजेविनपाहुणेनं तेविसाधनअमनस्क
५२ गंगाउतरावयामाहापुरि अतिप्रयासीतापाकरि तोचिपुवोहटल्यावरि तपअक्रेरिनीदोष ५३ तेविकामक्रोधादि
वेगशुन्य ज्याचेनिर्विकल्पीनिश्चळमन त्यासीदानादिकीप्रयोजन नाहीजाणनिश्चीत ५४ जेविसूर्योदयसाल्यापाठी दुपे
गानयेलक्षदिवटि तेविनिर्विकल्पतामनिउठि तेसाधनेकोटिरूनाट ५५ एवेसमाहीतज्याचेमन त्यासीदानादिनामासाध
न करावयाहीप्रयोजन कल्मनापूर्णनिमाल्या ५६ ज्याचेनेमुनिमनिचित्त जेसदाविवेकरहीत जेआणिवारविष
यासक्त त्यासीहोअनुसुनसाधने ५७ जेविमदगजाचीकोटी सैन्यपळेवारावाटी तेविविषयासक्तापाठी साधनेहि
पुढीहोउनिठाति ५८ जोविषयासक्तमना तोसर्वथानातळेसाधना करितेतथेहीजाणा विषयकल्पनासकली ५९
स्वयकरितीपेसाधना तेजफळवाछीवासना तेतेणेचिफळेजाणा करिउगाणादानादिकांचा ६० जैवीकाबुद्धिवचा
वार त्यावरिजैसत्वानिर्वळनर तोत्यासीसर्वथाअनावर नव्हेस्थीरअनुमात्र ६१ तैसव्याचेअतिदुर्मन सदाकामक्रो
धीपरिपूर्ण तोस्वयझालामनाचेअधीन ज्याचाविवेकनिमग्नमाहामोहि ६२ तथसाधनचिकरिकोण करितेमोहास्तव
जाण तेणेवाढेतमोगुण मनोनियमघेउना ६३ श्रवणादिइंद्रियबंधन करूनिकरितासाधन तेणेवश्यनकेमन मनाधी
नइंद्रीय ६४ ॥ ॥ श्लोक ॥ मनोवशेऽन्येह्यभवंस्म देवा मनश्च नान्यस्य वशं समेति ॥ भीष्मो हि देवः सहसः स
हीयान् युंज्याद्वशे तं स हि देवदेवः ॥ ४७ ॥ ॥ टीका ॥ मनेआकळीलेसर्वासी परिमननाकळेकोणासी मनेछळीलेदेवासी
तेकेविइंद्रीयासीअटोपे ६५ चंद्रअधिष्ठातामसी मनेछळीलेचंद्रमासी व्यभिच्यारगुरुपत्नीसी क्षयरोगीत्यासीमनेकेले
६६ ब्रह्माअधिष्ठाताबुद्धीसी मनचित्रत्याचीबुद्धीभ्रंसी निजपुत्रीवरिलात्यासी स्वकन्येसीअभीळासी ६७ चित्तीवासुदे
वाचेआधिष्ठान त्यातेहीहकुचिटकीमन लाउनिदेवेचेध्यान स्मरानिजाणपाडीला ६८ रुद्रआधिष्ठाताअहंकारि त्यातेही
मनसितरि अभीळासीतारुषीनारी शापिलाऋषीश्वरिलींगपाते ६९ ऐसेदेवाद्रुर्जयमन त्यासीआवरिइतरकोण म्हणावेइंद्री
येनेमितमन तेमनाधिनइंद्रीये ७० जेइंद्रीयधरुनिठाति मनएकाग्रहोयजेआर्थी तेकाइंद्रीयाचिस्थीति राहेनिश्चीतिरूनाट ७१

इंद्रीयविषयाहोयसंगति तेकाळीजदुची मनाशति तेकानघडेविषयप्राती इंद्रीयास्फुर्तिस्मरेना ७२ जेकाम्यअनासक्तमनाधर्म
तेकारंद्रीयाचेनचलमेसे मनाधीनइंद्रियाग्राम इंद्रियामुनोनेमुकदानघडे ७३ इंद्रीयाचाराजामन इंद्रियेनचालतिमनेविण पुरु
षातेहीमनआपण वश्यजाणस्वयेकरि ७४ अतिबळीबळीयोमन तेथइंद्रियबापुडेकोण मनाचेकराबयादमन नकेआगवण
दविद्य ७५ काळनिजसत्तासर्वग्रासी परिमनाचिलेंबनुपडेत्यासी करिताउत्पतिस्थितिप्रळयासी मनकाळासीनाटोपे ७६
शस्त्रेसर्वथानतुटेमन त्यासीविरउनशकेचिभीषण मनजाळुनशकेदहण मनातेगगनशुन्यकरूनशके ७७ मनासीरोगजो
नशकेआदी मनरोडेजेऐसीनाहीव्याधी मनआकळावयासीद्धी पाहातात्रिशुद्धीदिसेना ७८ मनब्रह्मादिकाचाकोडी
मनब्रह्माडेघडीमोडी मननिजकल्पनाघडिमोडी मननिजकल्पनाकडाडि नाचविधांदडीत्रैलोक्य ७९ मनकळिकाकाते
छळी मनप्रळयातेनळागिळी मनबळीयामाजीअतिबळी मनातेआकळीऐसानाही ८० मनदेवासीदुर्धर मनभयं
काराभंयकर मनेआकळीलेहरिहार मनासमोरकोणराहे ८१ मनाचाआणिवारमार कोणराहेमनासमोर मनासपढीऐसा
थोर सुरनरअसुरदिसेना ८२ मनासीमेळविहातोफळी ऐसात्रैलोकिनाहीबळी मनकळीकाळातेआकळी प्रळयरुद्राते
गिळीनमासतादाढ ८३ ऐसामनाचाआगाधभावो यालागीयातेह्मणीजदेवो मनाच्याभयेनकोभेवो यालागीभीष्मदेवोमना
तेह्मणति ८४ ऐसीमनाचिअनावरस्थीति यासीआकळावयाचीसवर्मयुक्ती साचारसांगेनतुह्माप्रति सावधानस्थितिआ
वधारा ८५ जेविहिरेनिहिराचिरिजे तेविमनेचिमनधरिजे हेहीतैचीगाखाहीजे जेविगुरुकृपापाविजे संपूर्णस्वय
८६ मनगुरुकृपेचिआंदनिदासी मनसदाभीतसेसद्गुरूसी तेटवितागुरुचरणापासी देसाधकासीसंतोष ८७ यामना
चीएकउतमगति जरिस्वयेलागलेपरमार्थी तरिदासीकरित्यारिमुक्ती देबाधानहातिपरब्रह्म ८८ मनचिमनाचेघातके
मनचिमनाचेसाधक मनचिघातकमनासी ८९ जेविवेकुवाढविवेकुजाळी वेकुवेकुवाकाचानिभौतेरेमेळी स्वयेपाडुनि
रगळी समूळजाळीआपण्याते ९० तेविमनमनासीचितिमरण तेसद्गुरूसीरिघविंदारण त्याचेवचनिविश्वासोन
करविगुरुभजननिराभिमाने ९१ सद्गुरुकृपाझालीयापूर्ण हेमनचिमनासीदाविखुण तेणेनिजरूपस्वरूपखावोन मन
चिप्रसन्नमनासीहोय ९२ मनमनासीझालीयाप्रसन्ने तेकारत्तिहोयनिराभीमान ऐसेसाधकानिजसंधान मनेआ

पणसाधीजे ९३ पावोनिगुरुकृपेचिगोडी मनोविजयाचिनिजगुढी मनेंउभउनित्यवडसवडी दीजेरोकडीसाधकाहा
ती ९४ यापरिसाधकासीसंपूर्ण मनआपलाविजयोदेआपण गोरवीसद्गुरुनिजबोधीसंपूर्ण मनहोयलीननिजात्मता
९५ जेविकासैंधवाचाखडा दिधानिसींधुमाजीवडा स्वयविरोनियारोकडा सींधुयेकाडातोहोय ९६ यापरिसाध
कसाधकजाण होताचिनिराभीमान स्वयेहोतिब्रह्मपूर्ण मितुपणगीळुनि ९७ मगत्याचियानिजदृष्टी मीचीएक
आवघेसृष्टी मावळलींदृदृश्रीपुठी सुखदुःखपाटी लागेना ९८ तेथेकैचेसुखकैचेदुःख कैचाबंधकैचामोक्ष को
णपडीतकोणमूर्खे ब्रह्मएकाएकलेंकले ९९ तेथेकोणदेवकोणभक्त कोणशांतकोणअशांत मावळलेंद्वैताद्वैत व
स्तुसदोदितस्वानंदे ७०० तेथउगाणलेंक्रीयाकर्म लाजाविरालेंधर्माधर्म कैचेंअधउत्तममध्यम परिपूर्णब्रह्मंको
दलें १ तेथकैचेंशास्त्रकैचेवेद कैचिभैवुद्धीकैचाभेद नीःशेषनिमालाभेद परमानंदकोंदला २ यापरिमनोविज
योपाहाहो ऐसीयास्थीतिपावलादेवो तेचिस्वयेवदेवो येअर्थींसंदेहोअसेना ३ मनोजयाचासद्भावो ब्रह्मादिकाचा
अगम्यपाहाहो जोस्वांगेकरिस्वयंमेवो तोदेवाधिदेवोनिजबोधे ४ जोनिजमनातेजींकोनि जनिपावलाजनार्दनी
तोधन्यधन्यत्रीभुवनि आचेनिआवनिपवित्र ५ तेणेचिपूर्वजतारिलें तेणेसकळकुळउद्धरिलें तेणेचिपरब्रह्मआंगवि
लें जेणेंजींकिलेंमनाते ६ मनोजयअतिसमर्थ शांतिसर्वेसुखिकीलीजेथ त्यासीसुखदुःखाचेआवर्त गेलेनकळतनि
जात्मता ७ ऐसीश्रीकृष्णचिनिजवाणी उल्हासे सारंगपाणी उद्धवासह्मणेसंतोषानी धन्यत्रिजैनीभुवनीमनोजय ८
मेंजेंसुख जेंनेनिजमनातेजींकिलें त्यासीमिकीतिवानोबोलें तेणेमजआपुलेंपासेनेकेलें कीविकतघेतलेंसुखीतेची
९ मजसुखरूपत्याचेनिसुखप्राप्ति मजनित्यतृप्तसाचेनितृप्ती मजअंनत्यामाजीवस्ती मीदादुगाश्रीजगतित्याचेनि
१० मीतोयासुद्धकुसरि त्याहीजाणआह्माबाहेरि आतुवेढनिजबिचारि तोचिमीनिर्धारिनिजऐक्यता ११ मनो १
जयहेपदविप्राप्त तेमनोजयनकरूनियथ प्राकृतरिपुजयेजेगर्वित त्यातनिर्भछीत स्वयभीकृष्ण १२॥
श्लोक॥ तंदुर्जयंशत्रुमसह्यवेगमरुंतुदंतंनविजित्यकेचित्॥ कुर्वन्त्यसद्विग्रहमत्रमर्त्यैर्मित्राण्युदासीनरिपून्विमूढाः ॥

॥४८॥ ॥टीका॥ पार्थीवशत्रूजवळयेति तेथसामोंद्रामकस्थीति कारणिलावोनियांख्याति जीकितेनिजा
गे १३ हेप्रकारमनाचाटायी करितांनचलतिपाही मनासीकराविसीष्टासी तेकोण्हाचेकहीऐकेना १४ मनासी
द्यावेविषयदान परिविषयेंनकेतृप्तमन तेणेंआधिकचिदारून आवरिकोणतयासी १५ नचलेशामदंडमारिकप्रकार
तरिमनासीकरावामार तेथनचलेहातियेतोंरू मारामीविचारस्फुरणा १६ यापरिहामनोवैरी दुर्जयत्वकटिनभारी त्या
स्फखदुःखाचाभरोवरी सर्वदामारिजन्ममरणे १७ ईतरवैरीशत्रुनावरती तरिपळोयहातोहति रिगोनियागडदुर्गीप्रति
वाचतिगतीदेखीजे १८ परिपळावयामनापुढे पळतांत्रैलोक्यहोयथोडे जेथलपावेआवघे तेथहिरोकडेमनपावे १९
मनाचेसेनापतिशूर कामक्रोधादिमहावीर त्याचामाराआतिदुर्धर घायीथोरथोरलोक... २० बाह्यशत्रुतेदूरदेशी
येताबहुदिनलागेत्यासी मनोशत्रुतोआंगेसी अहिर्निसीजडलासे २१ असनिभोजनिएकांति जपीअथवाध्यानस्थीति
मनाचिउडिपडेआवचिति विभांडीसर्वार्थीवैराकारे २२ बाह्यशत्रुचेआलदुःख मनाचिपिडावर्मविशेख जन्ममरणाचे
आवर्तदेख मनआवश्यकभोगवि २३ बाह्यशत्रुमरणात्मक मनमरणासीहिआटक होवेरिजीतितादेख जीवाचेअतिदुः
खटळेना २४ मनाचेसवेगवेगासी नसाहावेस्फुरनरासी कष्टीनजीकवेकोणासी यालागीमनासीदुर्जयत्व २५ ऐ
सीयामनातेंनजीकितां बाह्यशत्रुजीणोनिजीनोनियथ जेहोतिअतिगर्वित तेजाणनिश्चीतमहामूर्ख २६ मनचिजीका
वेमनासी हेगतश्लोकीतुजपासी सांगीतलेंयथार्थेसी मनाजयासीउपावो २७ पर्वमनातेंऐसीयापरि नसाधवेचि
करूनिवैखरि तरिमनासीकरूनिमैत्रि मनस्फखीकरीमित्रत्वे २८ प्राकृतमित्राचिमैत्री॥ उपकारीप्रत्युपकारि सकळदुःखा
तेनिवारि स्फखसागरिनांदवि ३० प्राकृतिअतिमित्रत्वजासी नीजदुःखसांगतांत्याजैपाशी सर्वथानिवारेनात्यासी अ
णेहआबासीअसाध्य ३१ तैसेमित्रत्वानव्हेमन मनावेसउनिसावधान करितानिजदुःखनिवारण हारिजन्ममरणमाहावा
धे ३२ मणभयअसतिचित्ति कनककामिनिचिआसक्ती स्त्रियाअतिशयेनिर्भिछीति तरिनीजवृत्तिलाजेना ३३ परदारापर
धन परद्रोहपरनिंदाजाण त्यागत्यानसांडीतिक्षण नरकदारूनभोगावया ३४ उसंततनाहीक्षुधेहोति द्वंद्वस्फखाचिअति

तैसीनकेमना २८ चकाचेकाधारिप्रचितानुकाळे तीविषयसरवावरि

नावरे द्रीयवृत्ति ऐसे मना प्रतिसांगता ३५ ऐसे ऐकता स्वये मन वैराग्य स्वविवेकपूर्ण वेचूनि विवेकाचे धन दुःख निर्दळ
करू पाहे ३६ चोरू भांडारि करीता पूर्ण चोर चोरा तनिवारि जाण तेवि मनासी करिता मित्रपण मनाचे आवगुण मनचि नासी
३७ स्वधर्म प्रवर्तता आपण मनचि मनासी निवारि जाण - असत्याचे वाचेसी आपण आपण्य आपण मन घाली ३८ कै
श्री मनाचि मैत्री परम नीरोष जाळावयाकर्माकर्म जो डावयाचित्तशुद्धीचे वर्म स्मरे हरिनाम अहर्निसी ३९ श्रीरामजयरा
म दो अक्षरि माहापातकाहोयबोहरि नाम नविसंबे क्षणभरि अखंडा कारि हरिस्मरे ४० तेव्हा असत्याचे सीसतोडी अधर्मा
ची साल काढी कल्पनेचे पाय मोडी तणकातोडी अशेचा ४१ विकल्पाचा घरयमोडी प्रपंचाचे दात पाडी अविस्वासकृतिये
तीठायी तोडी विस्वाचि गुढी उभवि मन ४२ ऐशानि परिपक्क विश्वासी येउनि सद्गुरूचरणापासी तनुमनधन स्वधर्मेसी गु
रुवचनेसी विश्वासे ४३ पूर्णविश्वासाचे लक्षण होता गुरुवाक्य श्रवण परिसी लोह पालटे जाण तेस अंतःकर्ण पालटे ४४
गुरूवचन सांगो नराहे परि मनिचे मनन नराहे कीटकि भ्रमरि ऐसा पाहे तद्रूप होय निजध्यासे ४५ तेव्हा कमनिय कामी नीध
न तेदेखवि हे समान निंदा द्वेष मानाभिमान हे मनाचे आवगुण मनचि नाशी ४६ धन्य धन्य मनाचि मैत्री विश्वास धरोनि नि
धारी जन्ममरण जीवमारि जीवातकरि परब्रह्म ४७ ऐशी मनासी करिता मैत्री मन परम उपकारि जीवातेधरूनि नि
जकरि स्वानंदसागरि बुडी दे ४८ तेथ मनाचे मनपण सरे जीवाचे जीवपण विरे बंधमोक्षाचि धाव पुरे समूळ वोसरे भवभ
य ४९ मनाचि मित्रत्व यापरि आपुले कुळ संसारि आपण ही मरे मित्रोपकारी मनमी श्राचारी आंवचक ५० ऐसे मैत्रीसी मन
सादर जवळी असता निरंतर स्यातेवोसंडुनि पामर प्राकृतनर मित्रकरिती ५१ वैरकरोनि मनचि मारावे मित्रत्वे मने मन साधा
वे ऐसे दोनि जैन संभवे ते उपक्षावे मनोते ५२ मन ह्मणे तेन करावे मनाते हाति न धरावे मनाते काही नातळावे जीवे भा
वेनीःशेष ५३ मनह्मणेल जे सुख ते सांडावे अवश्यके मनह्मणेल जे दुःख ते ही नीःशेष जावे ५४ ऐसे उदास मन देख जो
करि अवश्यक तरि तो झाला अमनस्क शांति आलो तीके तेठायी ५५ शत्रुमित्र उदासीन करूनि वर्ष्ये करि मन जो धरि देहाभिमा न
न त्याचे भवभ्रमण स्मरेणा ५६ ॥ ॥ श्लोक ॥ देहं मनोमात्र मिमं गृहीत्वा ममाहमस्मिं धियो मनुष्याः ॥ एषो
हमन्योऽयमिति भ्रमेण दुरंतपारे तमसि भ्रमंति ॥ ४९ ॥ ॥ टीका ॥ आत्मा विदेही चिद्धन तेथ मी देहो हे मानि मन त्या

देहासवेमिमासेपण जन्ममरणसुखदुःखे ५७ आत्मानित्यमुक्तविदेही त्यामनाचीएकात्मतापाही विदेहीधुणेदेही
शास्त्रीदेहाचाटायीआत्मसुमानी ५८ मीदेहहेमानिमन तेणेदृढहोयदेहाभीमान तेव्हांदेहचिहोयआपण मीमासेपणते
टायी ५९ मीसच्चीदानंदपरिपूर्ण हेविसरेआपलेआपण मीवैश्यसुद्रक्षेत्रीब्राह्मण मूर्खसज्ञानमीएक ६०
मीरोकडामोडकाकुब्जकाण मीधामोटाविचक्षण हेनाथीलेदेखोनिदेहगुण मानुसपणस्वयेमीरवि ६१ खन्यामाजी
सन्यासी अपणासदेखेआंसजवंशी तोआर्तत्नोभीब्राह्मणासी जीवासतेसीदशाजाली ६२ स्वयपरत्माभेदशुन्य
तेथमीमाझीस्त्रीपुत्रधन स्वजनदुर्जनउदासीन त्रीविधभेदसत्यत्वेमानी ६३ एसीदेहसभावसिद्धि सत्यमानिताभेदवि
धी जीवाचीनिजात्मबुद्धी झालीत्रिशुद्धीआंधळी ६४ जैसास्वप्नीचामीथ्याविकार तैसामनोकल्पीतसंसार तोमानि
ताचीसाचार देहअहंकारसदृढझाला ६५ दृढहोतादेहाभीमान पुढतिजन्मपुढतिमरण भवचक्रीपरिभ्रमण निज
भ्रमजाणजीवासी ६६ जेविकेवळअग्नीप्रति घणघायकदानलागति तोचिलोहाचियासंगति घणवरिघेतिसुबद्ध ६७
तेविनित्यमुक्तपरिपूर्णे तेणेधरितादेहआभीमान आंगीलागतेजीवपण जन्ममरणतेणेसोसी ६८ जेविडोळेबांधुनिव्याप
रू भवेतेलीयाचाढोरू तेविअंहकारेअधनरू परिभ्रमेथोरूभवचक्री ६९ तेथसोशीताजन्ममरण अतिदुःखीहोयआ
पण तरिनसांडीदेहाभीमान अंधतमीजाणतोघाली ७० आचेदुःखेनपाविजेपार तोतरवेनाअतिदुस्तर जोभोगभो
गविअघोर तोसंसारमनोजन्य ७१ मनाचिसुखदुःखासीकारण हेआठाश्लोकीनिरूपण जनादिदुःखकारण मिथ्यहदावि
७२॥ ॥श्लोक॥ जनस्कहेतुःसुखदुःखयोश्चेतिकिमात्मनाश्चात्रहिभौमयोस्तत्॥ जिव्हांकचित्संदशतिस्वद्भिस्वे
तद्वेदनायांकतमायकुप्येत्॥५०॥ ॥टीका॥ जननीजठरिज्यासीजनन त्यानावबोलीजेतिजन तेसुखदुःखासीकारण
सर्वथाजाणमजनकेचि ७३ जनजनासीदेदुःखबाधु तेथआत्म्यासीकायसंमंधु आत्मादेहातितशुद्ध सुख
दुःखबाधुत्यानलगे ७४ देहदेहासीहोईलदुःख देहोतीतकापंचभौतिक त्यासीस्पर्शेस्पर्शेएक्य सर्वथासुखदुःख
घडेना ७५ जळमाजीजळसुता जेविजळासीनकेव्यथा कीदिपुदिपएकवटता दिपासीसर्वथादुःखनबाधी ७६
तेविपार्थीवेपार्थीवासी सुखदुःखबाधानघडेत्यासी आत्मानातळेसुखदुःखासी तोदेहासीस्पर्शेना ७७ म्हणालजीव

जोदेहाचाअभीमानि सुखदुःख होतित्यालागोनि दुखभोक्तादुजेपाण पाहाता कोणीदिसेना ७९ तेथिल कोपाच्याक
डाडी दातपाडीकीजीभतोडी तैसीजगीएकसताधउफुडी कोपयावयासवडीअसेना ८० जोपुढीलाचेढस्यानिपडे
तोत्यावरिकोपेवाबडे खयेनिसरोनिगडबडे तोलाजेमागेपुढेनकोपतिनिचे ८१ तेदिमिचिभूतेमीचिभोक्ता मासादुःखा
चामीदाता जगीमिचिमीएकात्मता कोणावरिआताकोपावे ८२ मासासुखदुःखासीकारण यापरिनहोतिचजन
म्हणातजरिदेवतागण तेहीप्रमाणघडेना ८३ ॥ श्लोक ॥ दुःखस्यहेतुर्यदिदेवतास्तुकिमात्मनस्तत्रविकारयोस्तत ॥
यदंगमंगेननिहन्यतेक्वचित्क्रुध्येतकस्मैपुरुषःस्वदेहे ॥५१॥ ॥ टिका ॥ आतादुसरेकारणमति देवापासोनिदुःखप्रा
प्ती देवाचिदेहामाजीवस्ती आत्मानिजस्थीतिविदेही ८४ देहीच्याइंद्रीयविकारि देवस्ताते अधिष्ठात्री आत्माअखंडविका
रि सुखदुःखामाजीआतीत ८५ भूमीसहजेनिर्विकार तीचीभीतितिवरिसविकार तेविवस्तुनित्यनिर्विकार तेथभास
तीसविकारअधिष्ठात्री ८६ भितिपडल्याभूमिवरि तेमळविंआपण्यामाझारि तेविनिर्गुणनिर्विकारि इंद्रीयेअधिष्ठा
त्रीयेतिलेश्या ८७ स्वदेहिपरदेहिजाण इंद्रीयअधिष्ठात्रीसमान इंद्रियाचेसुखदारूण आपुलेआपणभोगीतिदेव ८८
दांतहाणतातोंडावरि तेथरुद्रअग्नीअधिष्ठात्री तेव्हाइंद्रचिअग्नीतेमारि आत्माअविकारिदुःखातीत ८९ लोकामुखेडस
ल्याहातासी अग्नीनेघायकेलेइंद्रियासी ओलीसे ओमोइंद्रीयदेवासी सुखदुःखत्यासीस्पर्शना ९० परमुखेस्वमु
खावरिथुंकीजे दोहिमुखीअग्नीनेनांदिजे तेथकोणकोणावरिकोपिजे आत्मस्वरूपिदुजेअसेना ९१ थुकआणिजे
कामूत देहीउपजेदेहाचेआत्म तेदेहिचेदेहावरिलोळत कोपतेथकोणकोणा ९२ स्वमुखेपरमुखाचुंबनदिजे तेथ
अग्नीनेअग्नीनेचुंबिजे तेणेसुखेकोणफुजे आत्मत्वीदुजेअसेना ९३ स्वदेहेपरदेहाआंलीगण उभयस्पर्शीवायु
चीजाण तेणेसुखावसुखावेकोण दुजेपणअसेना ९४ यापरिदेवतागण न्हेसुदुःखासीकारण आत्म्याचेटाइदेवते
जाण हारपतिपूर्णअभेदत्वे ९५ देवीदेहापडितानीत्रोष देहअभीमान्याहाईलदुःख हेमानितितेअतिमूर्ख देहीतेदे
खघडेना ९६ परम्हणजेदेहोदेख तेपुरीपूरनीवासीक तोसकळदेहिपूरुषएक तेथकोणाचेदुःखकोणमानी ९७

जेविसंभ्रमेअवेशावेगी निजकरहाणतानिजांगी तेथील व्यथेचानिजभागी कोपावयाला गीआपआपण्या ९८ देख
ताआपलेएकपण कोणाचिव्यथा मानिकोण कोणकोणावरिकोपेजाण आपआआपणएकला ९९ तेविविश्वासाचिएक
मीचीदेवते मीचीलोक तेथकोणकोणादुःखदायक ऱ्याकोणावरिदेखकोपावे ८०० यापरिस्वयविचारिता देवापासावस्त
खदुःखता समूळनघडेसर्वथा देविकीव्यथाघडेना १ आत्मासुखदुःखासीकारण समूळमतनचिहेअप्रमाण आत्म्याचाठा
यीकार्यकारण सुखदुःखजाणअसेना २॥ ॥श्लोक॥ आत्मायदिस्यात्सुखदुःखहेतुः किमन्यतस्तत्रनिजस्वभावः
॥नह्यात्मनोन्यद्यदितन्मृषास्यात्क्रुध्येतकस्मान्नसुखंनदुःखं॥ ५२॥ ॥टीका॥ आत्माकेवळएकलाएक ते
क्रुध्येतकस्मान्नसुखंनदुःखं॥५२॥ थकैचेसुखकैचेदुःख आत्मासुखदुःखदायक ह्मणतितेमूर्खअविवेकी ३
जेविविघरलेघृतजाण त्यासीनसेआकारगुणवर्ण तेचिसहजेथीजोनिजाण दिसेसुभ्रवर्णकणिकारूपे ४ त्याघृत
कणिकामिळतादेख नाहीस्परस्परेसुखदुःख तेविनिजात्माएकलाएक तोचिअनेकस्वरूपे ५ जळीजळाच्याजळलह
रि आदळताहिपरस्परि सुखदुःखनुमटेत्यामाझारि तेविचराचरिपरमात्मा ६ परमात्माएकलाएक एकपणेचि
तोअनेक तेथेविजातियेनाहिदुःखे मासुखदुःखकोणाचे ७ आत्मास्वरूपअवघाएक तेथअभासिजेअनेक ते
मायामयकल्पनिक ८ स्वप्नप्रायदेखमिथ्यत्वे ८ मृगजळीपाहाताविसेजळ परितेकोरडेदेखकेवळ तेविदिसजे
जगद्वाळ तेमिथ्यासमूळमायिक ९ जेथमिथ्याद्वैतमायिक तेथपरमात्माएकलाएक तेथ्याचिहारपलेसुखदुः
ख कोपावयानिःशेखठावोनाही १० जेथनिजात्माएकपण तेथसुखदुःखनाहीजाण कोणावरीकोपेकोण आपत्मा
आपणएकला ११ जेथआत्म्याचानिजानुभवो तेथद्वैताचाअभावो सुखदुखआलेगावो कोपासीठावोअसेना १२
हेनिजात्मानेणोनिदेख सत्यमानितिसुखदुःख तेहोकोवदशास्त्र श्लोक तथाक्रोधदेखविभाडी १४ ज्यासीसर्वभू
तिनिजात्मता तेथकोणकोणादुखदाता कोणकोणावरिकोपता निजात्मताएकली १४ आत्मासुखदुःखाचादाता यापरि
नव्हेगानखता आपण्याआपणव्यथा मूर्खहीसर्वथानदेति १५ तेथीलनिचौथमने ग्रहमानावेदुःखदाते तेहीनघडेगायथे
एकेनिश्चीतेसांगेन १६॥ ॥श्लोक॥ ग्रहानिमित्तंसुखदुःखयोश्चेत् किमात्मनोऽजस्यतेवै। ग्रहैर्ग्रहस्यैववदं

तिपीडा क्रुध्येत कस्मै पुरुषस्ततोऽन्यः ॥५३॥ ॥टीका॥ जननीजठरि जाण देहाचे नाव म्हणति जनन तेजन्मका
ळीजे होय लग्न त्याजन्मापासून पूर्णग्रहगणलागे १७ तेथ दृष्टशास्त्र म्जन्मस्थ शुभाशुभग्रह जे यत तेसुखदुःखाते
देत आत्मा अलीप्तग्रहगति १८ मूळीआत्म्यासीजन्म नाही माग्रहागति कवणेठायी जेथ ज्योतचिपैरिले नाही तेथ उदिरिका
य करडावे १९ मुख्य लिघर केले नाही तेथील माडी लै जळे लका मी आत्म्यासी तव जन्मचि नाही माग्रहगतिके लागेल २०
ग्रहाचि ग्रहगति देहापासी आत्माआलीप्त देहभावापासी जेवि काउळान चरटकेलासी तेविग्रहआत्म्यासी न लागति २१ जेवि
काअग्नि न चारवमाझी घाति सडपिना चंद्रासी तेवि लागावया आत्म्यासी सामर्थ्यग्रहासी असेना २२ आत्मा सर्वाचा आवघा ए
क तैग्रहाचा आत्मा तोचि देख तया निजात्म्यासी देता दुःख ग्रहीपीडी देखआपण्या २३ देहजडमुढअज्ञान तेसुखदुःखाननेज्ञा
न आत्म्यासी सुखदुःख देता जाण तेअपण्या आपण पिडति ग्रह। २४ आपाणचि आपणाप्रती करान देववे दुःख प्राप्ती यालागी आ
त्म्यासी ग्रहगति जाण कल्मा तिबाधेना २५ ग्रहग्रहामाजी वैरस्थीति ग्रहग्रहाते पिडादेति तेहीआर्थाचि उपपत्ती येथानिगुति
आवधारा २६ ज्योतिषशास्त्रसंमति शनिभौमसूर्यावैर प्राप्ती गुरुशुक्रा दोनिवैरि होति बुधसोमाप्रति महावैर २७ तेथ एका
चीतैसी गति एकग्रह मदांगे होति अतिचरकावक्रगति मडळभेदयति एकत्र २८ वैरिमिनल्मायके रासी एकेचरणी एकत्र
वासी तैग्रहगीळी सूर्यासी सूर्यचंद्रासी कुहूकरि २९ ऐसी ग्रहचि ग्रहजाण परस्परे पिडीति आपण मीआत्मा त्याहूनि भीन्न
सुखदुःख कोण मज त्याचे ३० अंहकार मोडीता क्षणोक्षणा सोने मोडेना आपण्या तेवि ग्रहग्रहासी पिडीजाण मज आत्म्यासी
कोण सुखदुःख ३१ रणभूमियुद्ध सोट धरणी तेविग्रह पिडे पासूनि मीआलीप्तपणीनिजात्मा ३२ रजस्वलाचालता भूमीसी
तोविटाळ बाधीना पृथ्वीसी तेविग्रही पिडीता ग्रहासी मी सुखदुःखासी आलीप्त ३३ एवं ग्रहानिमित्य जेकाही सुखदुःख
उठदेही तेमज आत्म्यासी नलगे काही मग कोणे पाही कोणा कोपवे ३४ सुखदुःखनुमटे ज्याच्याठाई त्यासी क्रोधचि न यक
ही एवं ग्रहनिमत्त दुःख काही सर्वथा नाहि याहेतु ३५ सुखदुःखदाते निजकर्म म्हणता जनासी पडे भ्रम आत्मा केवळ निष्क
र्मी त्यासी जडकर्म कि विबाधी ३६ ॥ ॥श्लोक॥ कर्मास्तिहेतुः सुखदुःखयोर्वैकिमात्मनस्तद्धि जडाजडत्वे ॥ देह
स्त्वचित्पुरुषोऽयं सुपर्णः क्रुध्येत कस्मै न हि कर्ममूलं ॥५४॥ ॥टीका॥ कर्म जडते अतिबद्ध आत्मा चिद्रूप परम शुद्ध

मी

त्यासीकर्मीचाकर्मबाध सर्वथासमंधधरिना ३७ रविसीअधांरलपेवे वणवातृणामाजीबाधवे जरित्यागवेद्वीपासी ३८
चंडवातावेकुशरासींसे राखे थिल्लहरिचिखलेचद्रमाखे तेकर्मजन्यसुखदुःखे आत्मायेथासुखेवधताभोगी ३९ आत्माकर्माकर्म
संव्हारि सुखदुःखाचिहोळीकरि तोकर्मद्दफळाचाफळव्हारि मूर्खगव्हारिमानिजे ४० स्वप्नीचिस्वप्नसंतति जागृतिकोणाभेटायेति
तरिकर्मीचिसुखदुःखप्राप्ती आत्म्याप्रतिबाधक ४१ जेविअग्निवरिमुंगीचाले तेविआत्मानमारेकर्ममेळे अकाशानखाचेशस्त्रव
ळे तेविआत्माकर्मफळेस्पर्शेना ४२ कर्मतितुकेअविद्यक आत्माविद्याअविद्यातितचोख त्यासीकर्माचेसुखदुःख मानितिमूर्खदे
हमोहे ४३ कर्मअतिजडआत्माशुद्ध कर्मपरिछीन्नआत्माअगाध कर्मकर्मटनित्यबद्ध आत्माचिदानंदस्वरूप ४४ कर्ममिथ्याभूत
मायीक आत्मानित्यआमायिक कर्मासीब्रह्मासीअनोळख ब्रह्मतदखर्मनाही ४५ दोराचेसर्पीदोरखनाही मातोडसोनिचटखका
ई तेविस्वरूपिकर्ममिथ्यापाहि तआत्म्यासीकोयीबाधेल ४६ वांजनारिचालाडकानातु राजबळेजगादंडीतु तेविकर्माचिसुखदुः
खप्रौलीमातु कर्मद्दरातुदारुणी ४७ एवंकर्मचिमिथ्यायेथे तेविकेदेखेसुखदुःखाते हेजाणोनिनिश्चीते कोणकोणातेकोणावे
४८ कर्मसुखदुःखाचेदाते यापरिनघडेयेथे ह्मणालकाळदेखसुखदुःखाते तेहीनिश्चीतघडेना ४९॥ ॥श्लोक॥ कालस्य
हेतुःसुखदुःखयोश्चेत् किमात्मनस्तत्र तदात्मकोसौ॥ नाग्नेर्हितापोनहिमस्यतत्स्यात्कुप्येतकस्मैनपरस्यद्वंद्वम्॥५५॥
टीका॥ काळुशीतकाळेसीतपिडी उष्णकाळीउबारासोडी वर्षकाळीपरजन्यधाडी विकळपाडीधवकारे ५० बैसउनिसातवाकुडी
अखंडधाराउीळनुघडी जीवमात्रातेणेपिडी पडेसाकडीअन्नाचि ५१ अन्नाचियाचिडाणी पिडतिपशुपक्षीप्राणि तेकाळीसुख पशु
दुःखनमानिकोणी दुःखदाताजानिनिजकाळु ५२ आतितापअतिशीत सोडूनियाअतिवात काळजगातेखात जगकाळा
सी ५३ ऐकुनिकाळाचिगोठी देवकापतिउटाउटि ईतराचिकायीगोष्टि धाकेपोटिविधाता ५४ अतिदृष्टीअनादृष्टी जन
पीडीनानासंकटि होखीप्रळयकरिउटाउटि दुःखदातासृष्टीमाहाकाळ ५५ ऐसेबोलतिशातलोक तेशातेपणेझालेमूर्ख का
ळतोचिईश्वरदेख सुखदायकसर्वासी ५६ ईश्वराहूनिकाळभीन्न ह्मणेतोजडमूढअज्ञान काळतोचिईश्वरजाण कृपा
लुपूर्णविश्वात्मा ५७ काळस्वकाळीवर्षोनिजिवण सुखीकरिसंतप्तजन पृथ्वीनिवउनियाजाण नवधान्यवाफरि ५८ ते
काळीजेशीतनवाहे तेवाफिलेतेक्षोशीतकण वर्षानिपाहे करितवव्हाहसफळीतधान्ये ५९ तीआर्द्रध्यान्यभूतासी उपेगा

नयेतिसग्रहासी यालागीउ्गा काळेसी काळशोषीआर्द्रता ६० यापरिशीतोष्णपरजन्यासी काळउत्पातिभू
तहीतासी तेचिकरिणवारेत्यासी देहभ्रमासीभूलोनि ६१ डोरानिअतिजीर्णवस्त्रासी नविनेसविजोसाक्षपेसी ऐसी
याहीतकरिकाळासी वेरीपशीह्मणताति ६२ तेविजराजरितविकळ तेरेहिनीरर्द्कीसकाळेकाळ आणिकनवेदे
तकाळ ऐसाकृपाळुकाळजनासी ६३ जुनेघेउनिदेनव्यासी ऐसाउपपकारियाकाळासी आपकारिह्मणतिपि
शी देहमोहेसीमोहुनि ६४ जनजैसीयानिजभावना जेजेधरिदृढवासना काळकृपाळुततक्षण तेतेदेहआणा
त्यादेत ६५ महामोहात्साहेपितापुत्रासी सांडउनिजीर्णवासासी नविवस्त्रेदेतयासी तेविजगसीप्रळयकाळु ६६
तेविप्रळयकाळीजगासी काळुजीर्णदेहनाशी मगनुतनदेहसवीसी अतिकृपेसीगोरवी ६७ यापरिकाळस्ने
पाळु त्यासीवैरिह्मणेजनवरळु जगाचानिजात्माखयकाळु तोदुःखाचासळुकोण्हासीनदि ६८ जनाचादेहीदृ
ढभावो भावनानुसारकाळपाहाहो देहपाटिउपजविदेहो जन्ममरणनिर्वाहोतेणेवाढे ६९ जोसाचारशाछीदेह
व भावो त्याचाकाळनिर्दळीअहंभावो निजानंदेनिंउनिस्वयंमवो जन्ममरणाचाठावोविभांडी ७० जैसीज्यासीदे
हेबुद्धी काळतैशीदेत्यासीसीद्धी हेनेणीजेदेहमाहादिधी काळुश्रीमुद्धीकृपाळु ७१ काळतोचिनिजात्माजनी ऐ
सेजाणेजोनिजज्ञानि तोकोणाचेदुःखकोणकामानि दुसरेकोणीअसेना ७२ मीयेकयेथेदुःखदाता पैरुतोएकदुः
खभोक्ता देहीनाहीद्वैतकथा अगासीएकुत्वतानिजात्मकाळु ७३ काळनिजात्मादोनिएक तेकोणाचेकोणासहो
यसुख कोणकोणाचामानिशोकद्वंद्वसुखदुःखअसेना ७४ जेविनाममात्रमृगजळ तेविआत्मखीजगडव्याळ
तोभ्रमकेवळमनाचा ७५ आत्माएकत्वेअभेद काळनामेतोचिप्रसीद्ध जीवत्वदशाचिद्वैसैंसैशुद्ध त्यासीकाळादि
द्वंद्वबाधीना ७६ अग्नीनेकायअगीजळे काउह्माळेनिसूर्यपोळे सागरुबुडेउदहरिवळे काअधाराकाळेकाजळे
कीजे ७७ कीहीमाचळहीमणकेंकंपि तुपासीमोडशीहोयतृपि तेकाळसत्ताखद्योपे आत्माअमुपेद्वंद्वभोगी ७८
आपआपणियाआपदा कोणानकरवेविरूद्धा तेविअत्म्यासीदृढबाधा काळाचेनिकदाकरवेना ७९ एवंएकात्म

गोध

ता अभेद तेथ काळाचा न चले बाध अभेदि सर्वथा नाही द्वंद्व कोणा वरि क्रोध करावा ८० जीव शीव लेंके बळ मी आत्मा
मि चिकाळ मीथ्या द्वंद्व दुःखि बळ क्रोधाचा कल्लोळ कोणा वरि करू ८१ काळ सुखदुःखाचा दाता या परि नेणे विच्यारिता
सुखदुःखाचि बाधकता आत्म्यासी सर्वथा असेना ८२ सुखदुःखाची हे षट्क नाय जनि ईत्यादिक याचा करिता नि जा वि
वेक न होति बाधक आत्म्यासी ८३ याही वेगळी बाधकपणे देश वासे त्रीगुण गुणे आत्म्यासी बाधा वया कारणे कोटे कोणे
दीसेना ८४ निजात्म्यासी बाधकता कासेनि न संभवे सर्वथा जनासी बाधक द्वंद्व अहंता त्याची निजस्वार्थी मीक्ष बोले
८५ ॥ ॥श्लोक॥ नचेन चित्कापि कथचनास्य द्वंद्वोपरागः परतः परस्य॥ यथा हमः संसृतिरूपिणः स्यादेवं प्रबुद्धो
न विभेति भूतैः ॥५६॥ ॥टीका॥ आत्मा गुणातित शुद्ध परात्पर स्वानंद परिपूर्ण सच्चीदानंद तेथ द्वंद्व बाधा रिगेना ८६
द्वंद्व रिगावया आत्मभुवनी कैसेनि कासेनि कोणाचेनि कर्म कार्य क्रीया करणी बाधकपणि असेना ८७ अभेदा नाही द्वंद्व बा
ध अनंदासी दुःख संमध पूर्णासी कैचे विरुद्ध परमानंद एकता ८८ ॥अशंका॥ आत्म्यासी न घडे द्वंद्व संबध देही
जडले नेणे द्वंद्व तरि सुखदुःखाचा महाबाध कोणासी प्रसीद्ध होतसे ८९ सुखदुःख भोगासी जाण सोसावया जन्ममरण
तेथ मुख्य ले देहाभीमान तेही लक्षण अतर्क्य ९० जेवि असोनि भर्त्तारापासी अभीच्यार करिता अहेवेशी पोट वाढे त्या हि प
र पुरुषी ते कोणासी कळेना ९१ तैसे अभीमानाचे विंदान चित्स्वरूपी जडोनि जाण मीथ्या दाउनि जीवपण सुखदुःखे अ
पणखे भोगी ९२ जेवि रायापासील कुडा मंत्री राजबळे अधर्म करि प्रजे तेच्छळी नानापरि तैसा शरिरी अभिमान
९३ का अग्नी संगे लोह जाण अग्नी प्राय होय आपण तया हाति धरू सके कोण पोळी दारूण सर्वासी ९४ तेवि चिद्रुपाचा
अभीमान देह ला सबळोनि पूर्ण सुखदुःखादि जन्ममरण वाढविता कोण आवरि ९५ स्वप्नीचा देह केवळ मर्ने तैसा हा हि
देहो मनचि जाण अभीमाने कठिण स्थुळ केला ९६ कार्य कारण रूपे जाण संसारचि मनि भिमान वाढउनि सुखदुःखदा
रुण जन्ममरण स्वयं भोगवि ९७ भोगीते चि भोग भोगीता नानापरि विपावे व्यथा तरि न सांडी अहंता देह आत्मता
वाढवि ९८ ब्रह्मकल्प होता जाण देह अहंता न के क्षीण प्रळयी विरना अभीमान सुखदुःख जीवनतो भोगवि ९९ या मा जीजी
व असे कैसा जेवि कुसुमी स्फटिक जैसा दिसो न त्या रंग जैसा स्वये तैसा होयेना १०० असल्वी सुखदुःख नाली ते प्रत्यक्ष दि

नाहिकाशीआत्मन

सताहेदेही हेंअविचाररमणियपाहि कल्पनेचाटाईअभासे १ तेदेहमासेम्हणोनितत्वता आभीमानेघेउनि माथा जन्ममरणादिआवर्ता सुखदुःखभोकासयेहोय २ येणेचिविवेकेनिजज्ञानि प्राप्ततत्वगुरुवचनि तेवर्तता हिजनिवनि देहाभीमानिकदानवृत्ति ३ ऐसेप्रबुद्धेआत्मप्रतिति त्यासीप्रारब्धाचियेनिजगति नानासुखदुःखदेता भूति आत्मस्थितिढळेना ४ त्यासीद्वेषनुपजेभूती कोपसर्वथानयचित्ति मीएकभीजगति जाणोनिस्थीतिनिर्द्वंद्व ५ तो देखोनियाविषमासी भयनधरिमानसी पावकनम्हणेकोणासी आप्तसर्वांसीनिजात्मा ६ शमविषमभावनाभेदे तोनमा निकोणाचाभयखेदे शांतारूपअभेदे सुखस्वानंदसर्वदा ७ निद्रादुपद्रवउद्वेग्न साहोनियासुखसंपन्न हेसीद्वाचेमु ख्यलक्षण तेचिसाधनसाधका ८॥ ॥श्लोक॥ एतांसमास्थाय परात्मनिष्ठा मध्यासितां पूर्वतमैर्महर्षिभिः ॥ अहंतरिष्यामीदुरंतपारं तमो मुकुंदाङ्घ्रिनिषेवयैव ॥५८॥ ॥टिका॥ मासापूर्वापरभाग्योदये आध्यात्मविद्या निष्ठाउपजलीपाहे जेनिष्ठेचेनिसमवाये नानादुःखसाहेनिर्द्वंद्व ९ द्वंद्वसुखदुःखसहिष्णापण हेसीद्वाचेसहजलक्षण मासेमुख्यत्वेहेचिसाधन मनोजयोजाणयेणेहोय १० हेचिपरमार्थसाधनवरिष्ठ हेचिमहाश्रेष्ठीचिनिजनिष्ठा हेचिनिज भजनवैकुंठा निजात्मनिष्ठायेणेसाधे ११ येणेनाबाधेद्वंद्वदुःख येणेपाविजेनित्यसुख दुस्तरसंसारतारक हानिजविवेकआ ह्मासी १२ दुस्तरतरावयासंसारु हाविवेकुसकळतारु यथसद्गुरुकर्णधारु परात्परपारुपावति १३ हाविवेककैसेनि येहाता हेहीकरणेनलगेचिंता निजभावएकाग्रता शरणभगवंतासिगावे १४ सांडोनिलोकीकाचेलाजे सांडूनिआ भीमानाचेवोसे भगवंताशरणरिगीजे तेंत्याहीजेविवेक १५ त्यानेबाह्यजेविजमनीसी अनन्यशरणसर्वभावेसी ऐसीया अनन्यताअहोनिंशी शरणहरिसीरिघावे १६ हरिसीरीघातलीयाशरण सुखनदाखविजन्ममरण तेथबाधुशाके द्वंद्वकोण हरिरक्षणनिजभक्ता १७ मोक्षदातामुकुंदपूर्ण त्यासीकैसेरिगोवेशरण तोअनंतहेनिजनिर्गुण तेथकोण पावेल १८ असोहरिरूपअतिनिर्गुण त्याचिमूर्तिचिंतितासगुण ध्यानिस्थीरावल्यासंपूर्ण तैदृढहरिचरण तेणेउठोनिपळेजन्ममरण अपभयेआपणपळतिद्वंद्वे २० जेनधरवतिदृढचरण तेकरावेनामस्मरण त्याचेनिनामामृत धरावे

त्रेजाण यमकाळपूर्णकापति २१ जेथेहरिनामाचानित्यघोष तेथेमरणामरणआलेदेख जन्माचेहोयकाळेमुख
त्रोजोनिनिःशेषतपळे २२ रामनामाचागजरापुढे कार्यसेद्वंद्वदुःखबापुडे अवघेभवभयचिरडे नामपवाडेगर्ज
ता २३ अखंडनामगर्जेवाणी त्याचेबोलामाजीचक्रपाणी तेथरिद्धीवाहेपाणि मुक्तीअंदणितयाचि २४
निर्विकल्पेभावार्थेआपण सगुननिर्गुणकानामस्मरण भक्तभावार्थेआदरिजाण तेतेपूर्णहोयसद्भावेची २५ भा
वार्थेजेभगवत्प्रीति तेचिजाणाविसाचारभक्ति भावेतुष्टलाश्रीपति देनिजशांतिसाधका २६ तेनिजशांतिच्यापोटी
लारपतिद्वंद्वदुःखकोटी परमानंदकोंडेसृष्टी मीतुदृष्टीदिसेना २७ ऐसेनिअभेदेजीर्णभावे सेवितामुकुंदश्रीचर
ण मीआपणियाआपण तारिणजाणनिश्चीत २८ तारिणसमस्ताउद्धारु बोलदिसतआहेउसिरु जोजालाहरि
चाडीगरु त्यासीसंसारुअसेना २९ ऐसीभीक्षुनेगाईलीगाथा तेअत्यंतरुचलीश्रीकृष्णनाथा हरिखेबोसंडो
निचित्ता उद्धवाचामाथाथापटी ३० ऐसीहेजेनिजशांति माझ्याउद्धवासीकाविप्राप्ती ऐसाकळवोनिश्रीपति कायउ
द्धवाप्रतिबोलीला ३१॥ ॥ श्लोक॥ श्रीभगवानुवाच॥ निर्विद्यनष्टद्रविणो गतक्लमः प्रव्रज्य गांपयटमानइत्थं॥
निराकृतोऽसद्भिरपि स्वधर्मादकंपितोऽमूं मुनिराह गाथाम्॥५८॥ ॥टीका॥ ज्याचेनिश्वासेजन्मलेवेद ज्याचेनि
चरणिगंगाप्रसीद्ध ज्याचेनामछेदिभवबंध तोउद्धवासीगोविंदस्वमुखेबोले ३२ यालागीउद्धवाचेभाग्यथोर ज्या
सीतुष्टोनिसारंगधर दाखविनिजशांतिचेघर निरंतरवस्तीसी ३३ उद्धवाऐकसावधान धनलोभ्याचेनासोनिधन
तोधननासुझालाप्रसन्न केलाविवेकसपन्नवैरागी ३४ जोधनलोभीनखाता ज्याचेनावनघेतिसर्वथा तोचिवैराग्य
केलासरता माझेमुखीकथातयाची ३५ त्याचेनाममाझेमुखीजाण त्याचेकर्मवर्णीमीआपण तोमजपढियेताजा
ण जोविवेकसपन्नवैरागी ३६ वैराग्यापरतेभाग्यथोर जगीनाहिअनसधर विवेकवैराग्यजोसाचार तोमाझेजी
कारउद्धवा ३७ जोविवेकवैराग्येअथीला तोजाणमजमाजीआला मीअधिनत्याचीयाबोला तोमजविकत्लासर्वस्वे
३८ लोभ्याचेनीःशेषगेलेधन धनासवेंगेलेमानाभिमान आभीमानासवेजाण गेलेद्वंद्वसुखदुःख ३९ धन
जातासालीविरक्ती तेणेनमस्तझालायेति भीक्षार्थहिंडताक्षीति दुर्जनिदुरुक्तीनिर्भिछीला ४० पिडीलानानाविकारे

मदउळिचनिजनिर्धारी उपद्रविताना नानापरी स्वधर्म धैर्य धैर्य करीनिर्द्वंद्व ४१ सन्यासाचास्वधर्म पूर्ण मीदेखि
लीतनारायण साचारहारविलादेहाभीमान यालागीजाण नंडउळी ४२ जेविंळाइसी लागतघावी पुरुषासीना
ढीदेहासंदेहो तेविदुर्जनिदंडीतादेहो नाहीदुःखभेवोनिरहंकारा ४३ देहासीहोताना नाव्यथा आपुलीजेदेहास्थि
ता तेचिभीक्षुनेगायिलीगाथा तेतुजम्याआतानिरोपिले ४४ यथसुखदुःखासीकारण आपलाभ्रमअपणजा
ण येचिअर्थीचेनिरूपण स्वयश्रीकृष्णसागत ४५॥ ॥श्लोक॥ सुखदुःखप्रदोनान्यपुरुषस्यात्मविभ्रमः॥
मित्रोदासीनरिपवः संसारस्तमसः कृतः॥५९॥ ॥टीका॥ अविद्याजेनिजअज्ञान तेथेमनपणे उठिमन मनेभे
दोनियापूर्ण सुखदुःखेजाणभोगावि ४६ आत्माकेवळभेदशुन्य तेथशत्रुमित्रउदासीन मनेकल्पोनियाजाण म
नसपूर्णस्वयचाळी ४७ ऐसेभेदीटसावळिमन तेचिपुरुषाचेअज्ञान तेणेद्वंद्वदुःखेसीजाण संसारदारुणसभ्रां
ता ४८ मनसुखदुःखासीकारण मनोकल्पीतसंसारजाण त्यामनाचेनिग्रहण स्वयश्रीकृष्णसांगत ४९
॥ ॥श्लोक॥ तस्मात्सर्वात्मनातातनिग्रहाण मनोधिया॥ मय्यावेशितयायुक्त एतावान् योगसंग्रहः॥
॥६०॥ ॥टीका॥ जोनासुपाहसुखदुःखा तेणेमन नेमावेआवश्यक मनावेगळेदुःखदायक नाहिआणीकत्रैलोकी
५० मनअतिशयचंचळ तेसहसानकेनिश्चळ त्यासीविवेकयावामोकळ अभेदशीळअहिर्निशी ५१ मनसीतरसी
लविवेकासी तयालागीहातकडीयादोहिसी करूनिअहोनिशी येरयरापाशीराखावि ५२ मनजेथविकुधावे तेथ
माहामारूविवेकुपावे मनजेथअधर्मसंभवे तेथविवेकधावेहाकित ५३ मनजायकामक्रोधापाशी विवेकधोंरे
वोढीधरोनिकेशी मनरिघतानिदेपाशी विवेकत्यासीबुकाली ५४ मनह्मणेविषयसुखि विवेकहोणेवैराग्यकाठी
मनधावताकल्पणेपाठी विवेकउठाउठीसोडवि ५५ परदारापरधन अभीळासुधावेमन तेथविवेकपावोनमैनेदण
कंदणआरंभी ५६ ऐसामानिविवेकाचासगडा गाह्मणेआलसद्गुरुपुढा तेणेकरावयानिवाडा अद्वैतवाडाकोंडी
ली ५७ तोद्दढीदेखताचिगावो मनाचामोडलास्वभावो देहिचासाडोनिअंहभावो विवेकेसीपाहाहोरेक्यकले
५८ तेथेमनाचेगेलेमनपण विवेकसरलाआकळण जीवाचेविरालेजीवपर्णे मनोलोमनेमूकेले तेविजाणोनि
वस्तुसपूर्णअद्वये ५९ जेविसूवर्णाचिनागभूषने फडापुछसिरविनाग
पणे तेनमोडीता नागाचेलेणे सोनेसोनपणेनागत्वविसरे ६०

वस्तुपूर्ण नमोडीताजगजाण जीवविसरलाजीवपण मनालामनमुकले ६१ ऐशीयाविवेकयुक्तिजाण मासेस्व
रूपिप्रवेशेमन लेथमनपणेउरिमन मनोनिग्रहणयानाव ६२ ऐकचतुरचित्तचिंतामणी विवेकचक्रवर्तीचूडामणी
उद्धवाभक्तसीरोमणी मनोनिग्रहाणिप्रवर्त ६३ आवडीभूलेला कृष्णनाथु तोउद्धवासीम्हणेतात मनोनिग्रहोलीवुय
थी • होईसावधेयुक्तसादर ६४ साक्षेपेनिग्रहे मनासी जोसाउविमनोजयाचेमासी शांतिसाडुनणेत्यासी सो जेवित मदा
नयासीमाउली ६५ निजशांतिबोनत्माशुद्ध त्यासीनबाधीकोणीद्वंद्व हाचीयोगसंग्रहोप्रसीद्ध बोलीलेसीद्धमहायो
गी ६६ सांडुनिसंसारस्फुरती चीत्स्वरूपिजडेवृत्ति जीवशीवएकत्वायेति योगसंग्रहास्थितियानाव ६७ ऐशीया
योगसंग्रहोशांति साधकाद्वंद्वेनबाधति हेअसेजयाभीक्षुगीतभक्ती द्वंद्वनिर्मुक्ततयाल्वाभे ६८॥ ॥श्लोक॥
य एतां भिक्षुणा गीतां ब्रह्मनिष्ठां समाहितः॥ धारयञ्छ्रावयं शृण्वं द्वंद्वैर्नैवाभिभूयते॥ ६९॥ ॥इतिश्रीमद्भा
ते त्रयोविंशोऽध्यायः॥ ॥टीका॥ साधावयाशांतिचिप्राप्ती कोटिसाधनेनलभेशांति हेभीक्षुगीतार्थधरिताचित्ति
शांतिओपेति साधका ६९ योगनिष्ठब्रह्मज्ञान तेहेभीक्षुगीतानिरूपण जोहृदयीधरिसावधान शांतिआंदन
तेयाची ७० येभीक्षुगीतेचागीतार्थु जोजिविधरिसमाहितु त्यासीद्वंद्वाचानबाधीघातु अतिशांतुनिजबोधे ७१
भीक्षुगीतार्थेसमाधान हेसांगतानवलकोण जोसादरेकेरिश्रवण त्यासीद्वंद्वेजाणनबाधीति ७२ नीघुनियापुत्रा
सी त्याचिशुद्धीयमातेपाशी ऐकोनियाउनखुणेसी चरफडीजैसीविकळे ७४ परदेशागत्वावहुकाळभेती त्याचेप
त्रसादरऐकेकांता तैशीयाअतिएकाग्रता भीक्षुताऐकावि ७३ तीजवळज्यासोयच्याअसति त्याहीस्नेहेकळवळ
ति परिमाताजैसीतळमळिचित्ति तेआणिकाप्रतिअसेना ७५ तैशीभीक्षुगीताश्रवण तरिकेरितायाचेनित्यपटण ×
करिताद्रवेज्याचेमन जोसात्वीकिवोसंडपूर्ण तोद्वंद्वासीजाणनाठोपे ७६ आसोनकेसादरेश्रवण तरिकरितायाचेनि
त्यपठण भीक्षुगीताप्रतापकरून द्वंद्वेजाणनातळति ७७ पडतापंचाननाचिघाणि मदगजाहोयमहापळणि तेविभि
क्षुगीतापटाणि होयभंगनिद्वंद्वाचि ७८ निर्लोभहोउनिमानसी बैसोनिसाधुसज्जनापासी जोनिरूपिभीक्षुगी
तेसी द्वंद्वेत्यासीनातळति ७९ अर्थेपाठेश्रवणाकरिता द्वंद्वेनिवारीभीक्षुगीता हेवर्मकळलेसश्रीकृष्णनाथा तोसां

गेहीतार्थाउद्धवा ८० ज्याभीक्षुगीतेची फळश्रुति स्वमुखे सांगत आहे श्रीपति त्याभीक्षुगीतेचे भाग्यवानु
कीति धन्यश्रीजगतितोयेक ८१ विवेकवैराग्यसमरसी जो साहे अतिद्वंद्वासी तोचिपढीयला हृषीकेशी हेउद्धवा
सीदाविले ८२ जगासीउद्धवाचा उपकार गुह्यज्ञान परात्पर उघडोनि श्रीकृष्णभांडार भीक्षुगीता सारप्रगटी
ले ८३ उद्धउनपुसता जे शांति तेका सांगता श्रीपति कृष्णासीउद्धवाचि प्रीति त्यासीनाना उपपत्ति उपदेशी ८४
हेचिजडजीउद्धरण येणउपायतरतिदिन जगतारावया जगजीवन उद्धवमिसे श्रीकृष्णबोलीला ८५ श्रीकृष्णबो
र्था लीलगभीक्षुगीत जेवेदशास्त्रोमथित उपनिषदांचेसारभूत वार्तिकातरत रहस्य ८६ येणआपणियाआपण ला
लग्न गताहेनिजात्मखूणे हे ज्ञानाचेहीगुह्यज्ञान भक्तकृपे श्रीकृष्णबोलीला ८७ यणे जीवाचे जीवपण उडे शीवाचे शीवप
हीउडे द्वंद्वाचेवाधकलमोडे स्वानंदाचे उघडे भांडार ८८ वेदमौनधरिले जेथे सशास्त्रशास्त्रे लाजीलीतेथे ऐसे अ
तिरहस्यभीक्षुगीता तेमीप्राकृतबोलीलो ८९ जेविजकीबुडतेपाषाण तेविमीजडमुढअज्ञान बोलविलेज्ञान
जनार्दनकृपा ९० अहील्याजेव्यभिच्यारिणी तेलागताश्रीरामचरणी तीचेनिनामेपापाधुनि प्रातःसमईपढविली
९१ तेविसद्गुरूकृपेचिकरणी माझीप्राकृतजडमुढवाणी मानिजेसाधुसज्ञानि तैसीबोलणिबोलविली ९२ सरस्व
तीज्यासीकोळे तोमुकाहीवेदशास्त्रबोले तैसे जनार्दने आम्हाकेले भीक्षुगीतबोलविले प्राकृत ९३ राजसमुद्राच
ढव्याचिहाति त्यातेसमस्तसन्मानिति तेविमाझीवाणीसरति केलीनिश्चीतिजनार्दने ९४ बाळकाचिबोबडीवाणी
ऐकोनिसंतोषनिजजननि तेविमाझीआरूषवाणी संतसज्जनिप्रीयकर ९५ मीमासेउंचनिचबोलणे हेहीमाथाघ्या
वेकोणे मीपणनेउनिजनार्दने ग्रंथकथनेकथविता ९६ आधीचहेभागवत त्यामाजीगुढ एकादशार्थ त्याहीमाजी
भीक्षुगीत अतिगुह्यार्थनिर्द्वंद्व ९७ त्याभीक्षुगीताचिटिका एकलाकर्ताहेएका तोएकपणहीरोनिदेखा यथा
र्थदेखाजनार्दनवदवि ९८ तेथएकनाआनेक ऐसेजनार्दनेकेलेदेख त्यावरिद्वंद्वसाम्यकवतिक ग्रंथसाम्यकवाखा
णवि ९९ एकाजनार्दनशरण जनार्दनुझालाएकपण एशेएकलेजाण केलेसंपूर्णभीक्षुगीत १००० तेणेतोषले
निअवधुते आदरआश्वासनिमाते अभयदेउनिनिजहाते पूर्णयथार्थडुलत १ मातेनिजगुरुत्वाहीगुरू

श्रीदत्तपरमगुरू तोश्रीकृष्णगीतार्थसाचारू योग्यायोग्यस्वरूतुष्टला २ एकाजनार्दनशरण श्रोताक्षावेसावधान
पुढीले आध्यायीश्रीकृष्णा प्रकृतिपूरूषलक्षणसांगे ३ तेप्रकृतिपूरूषाचिकथा विंवचनाहृदईधरिता मीसुख
दुःखदंद्वापरता निजात्मतानिजबोधु ४ संतसज्जनासाष्टांगनमन श्रोतेजनासीत्नोटांगण एकाविणविजनार्दन
अतिगोडनिरूपणपुढेआहे ५ ॥ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे एकादशस्कंदे श्रीकृष्णसंवादे एकाकारटि
कायां भिक्षुगीत निरूपणं नामत्रयोविंशतिमोध्यायः॥ २३॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥ अथसंख्या
॥मूळश्लोक ६१ ओव्या १०००५॥ एकूण १०६६॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥